

8. SINIF

T.C İNKILÂP TARİHİ

VE ATATÜRKÇÜLÜK

DERS NOTLARI

Kamber EKİNCİ
Sosyal Bilgiler Öğretmeni

1. ÜNİTE

BİR KAHRMAN DOĞUYOR

AVRUPA'DA UYANIŞ

AVRUPA'DA YAŞANAN GELİŞMELER

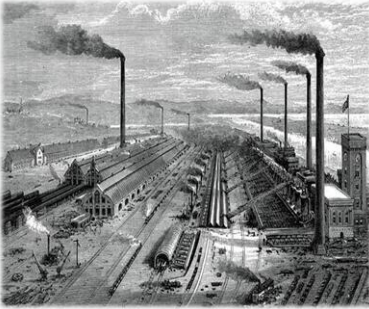
Coğrafi Keşifler: XV. yüzyılda Avrupa'da yaşanan gelişmelerden biri de Coğrafi Keşifler oldu. Coğrafi Keşifler sonucu okyanuslara açılan Avrupalı devletler hem Amerika kıtasını keşfettiler hem de doğunun zenginlik kaynağı olarak bilinen Hindistan'a denizden ulaştılar. Keşfedilen bu bölgelerdeki kaynakları kendi ülkelerine taşıyarak zenginleştiler.

Rönesans ve Reform: Avrupa'da ekonomik kalkınmayla birlikte bilim, sanat ve edebiyat da hızla gelişti. Bu gelişmelerin yaşandığı döneme **"yeniden doğuş"** anlamına gelen **Rönesans** adı verildi. Rönesans'la akıl ve bilim ön plana çıktı ve dogmatik düşünceler sorgulanmaya başlandı. Tepkiler arttıkça Katolik Kilisesi toplum üzerindeki gücünü ve denetimini kaybetmeye başladı. Nihayet **Reform** adı verilen sürecin ardından Katolik Kilisesi kendisini düzeltmek, siyasi ve ilmî alanlardan elini çekmek zorunda kaldı.

Aydınlanma Çağı: Katolik Kilisesinin baskısından kurtulan Avrupalılar, aklın ve bilimin rehberliğinde hızla gelişmeye ve aydınlanmaya başladılar. **Aydınlanma Çağı** denilen bu dönemde (XVII - XVIII. yüzyıllar) bilimsel gelişmeler de hız kazandı.

Fransız İhtilali: 1789'da Fransa'da halkın mevcut yönetime karşı çıkmasıyla başlayan ayaklanmalar sonucu krallık rejimi yıkılarak **Fransız İnsan Hakları ve Yurttaşlık Bildirgesi** yayınlandı. Yayınlanan bu bildirgeyle kısa sürede dünyada hak, eşitlik, adalet, özgürlük düşüncelerinin yayılmasını sağladı. Fransız İhtilali ile her milletin kendi bağımsız devletini kurma hakkına sahip olduğunun vurgulanması, milliyetçilik fikrinin yayılmasına ve imparatorlukların dağılma sürecine girmesine yol açtı.

Sanayi İnkılâbı: Avrupalı devletler zamanla bilimsel bilgiyi teknolojiye aktarıp buhar gücüyle çalışan gemiler icat ettiler ve dokuma fabrikaları kurdular. Böylece **Sanayi İnkılâbı** doğdu. Küçük üretim atölyelerinin yerini büyük fabrikalar, insan gücünün yerini makine gücü aldı. Makineler sayesinde üretim hızla arttı. Artan üretimle birlikte ham madde ve pazar ihtiyacı da arttı. Avrupalı devletler ihtiyaç duydukları ham maddeyi henüz sanayileşmemiş ülkelerden karşılayıp ürettikleri ürünleri de aynı ülkelerde pazarladılar Böylece **Sömürgecilik** doğdu

XX. Y.Y BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı Devleti, XX. y.y'a geldiği zaman siyasî ve askeri üstünlüğünü kaybetmiş ve ayakta kalabilmek için uluslararası denge siyaseti izlemiştir.

Avrupa'da ortaya çıkan **Fransız İhtilali**, Sanayi İnkılabı Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkilemiştir. Fransız İhtilali ile birlikte **milliyetçilik** akımları, Osmanlı Devleti'ndeki azınlıklar arasında yayılmış ve Osmanlı içerisinde birçok ayaklanma çıkmıştır.

Sanayi İnkılabı ile Avrupa'da fabrikalar kurulmuş üretim artmış, mallar hızla ve ucuz bir şekilde piyasaya sürülmüştür. Üretilen malları satmak için pazar arayışına gidilmiş ve böylece sömürgecilik yarışı başlamıştır. Bu durumda Osmanlı Devleti hammadde ve pazar açısının önemli bir konumdaydı. Osmanlı Devleti'ne giren ucuz mallar Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

XIX. yüzyılda Avrupalı devletlerden **yüksek faizle borç alınarak** giderler karşılanmaya çalışıldı. İlk kez **Kırım Savaşı** sırasında alınan borçlar büyük oranda israf edildi. Devlet, otuz yıl içinde borçlarının faizini dahi ödeyemez hâle gelerek iflas etti. Bunun üzerine alacaklı devletler -Osmanlı yönetiminin çağrısıyla bir araya gelerek **Düyûn-u Umûmiye** adında uluslararası bir teşkilat kurdular (1881). Osmanlı gelir kaynaklarının büyük bir kısmına el koyan bu teşkilat, vergileri topluyor ve alacaklı devletler arasında paylaşıyordu. Osmanlı Devleti kapitülasyonlar ve Düyûn-u Umûmiye teşkilatının etkisiyle ekonomik bağımsızlığını kaybetti. Bu durum devletin siyasi bağımsızlığına da zarar verdi.

DAĞILMAYA KARŞI ALINAN ÖNLEMLER

Tanzimat Fermanı: Osmanlı devlet adamları da azınlık isyanlarını önleyebilmek için çeşitli çalışmalar yaptılar.

Padişah iradesiyle yayınlanan Tanzimat Fermanı (1839) ile azınlıkların zaten var olan hakları yasal güvence altına alındı. Bu yolla azınlıkların devlete olan bağlılığını artırmak ve devleti dağılmaktan kurtarmak istediler. Ancak bağımsızlık hayaline kapılan azınlıklar, atılan bu adımlara rağmen isyan etmekten vazgeçemediler.

Islahat Fermanı: Azınlık isyanlarının önüne geçemeyen Osmanlı Devleti 1856'da Avrupalı devletlerin de baskısıyla Islahat Fermanı adıyla yeni bir ferman yayınlandı. Bu fermanla azınlıkların hakları Müslümanlarla eşit hâle getirildi. Buna rağmen azınlık isyanları önlenemedi.

katıldı.

I. Meşrutiyetin İlanı: Tanzimat Dönemi'nde ve sonrasında yapılan yenilikleri yeterli görmeyen bazı Osmanlı aydınları, **Genç Osmanlılar (Jön Türkler)** adıyla örgütlendi. Bu aydınlar, Osmanlı Devleti'nde meşrutiyet yönetimine geçilmesi halinde ülkedeki karışıklıkların ve isyanların sona ereceğine inanıyorlardı. Genç Osmanlılar kendileriyle aynı fikri paylaşmayan Padişah Abdülaziz'i tahttan indirdiler ve V. Murat'ı tahta çıkardılar. Ancak daha sonra Genç Osmanlılar ile anlaşılan ve 1876'da tahta çıkan Padişah II. Abdülhamit tarafından Osmanlı Devleti'nin ilk anayasası **Kanun-i Esasi** ilan edildi. Anayasaya göre Mebusan Meclisi açılarak halk kısmi olarak yönetime

II. Meşrutiyet'in İlanı: 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nın başlaması ve meclis ile Hükûmet arasındaki ilişkilerin bozulması üzerine padişah, meclisi kapattı. Anayasayı yürürlükten kaldırdı ve meşrutiyet yönetimine son verdi. II. Abdülhamit, 1908 yılına kadar devleti mutlakiyetle yönetti. **İttihat ve Terakki Cemiyeti**'nin meşrutiyeti yeniden getirmek için yürüttüğü mücadele sonucunda II. Abdülhamit, 23 Temmuz 1908'de meşrutiyeti yeniden ilan etti. Böylece **II. Meşrutiyet Dönemi** başladı. Anayasada önemli değişiklikler yapıldı, padişahın yetkileri sınırlandırıldı ve meclisin yetkileri artırıldı. Ayrıca ilk kez siyasi partilerin kurulması sağlandı.

DAĞILMAYI ÖNLEMENE KARŞI GELİŞEN DÜŞÜNCE AKIMLARI

Osmanlılık: Osmanlı sınırlarında yaşayan herkesi dini, dili, ırkı ne olursa olsun Osmanlı sayan, yani herkesi eşit kabul eden düşünce akımıdır. Bu fikrin başlıca temsilcileri Şinasi, Namık Kemal ve Ziya Paşa'dır. Bu düşünce akımının etkisiyle Tanzimat ve Islahat Fermanları ile I. ve II. Meşrutiyet ilan edilmiştir.

İslamcılık (Ümmetçilik): Devletin parçalanmasını engellemek için Müslüman milletler Osmanlı halifesinin liderliğinde tek bir çatı altında birleşmelidir görüşünü savunan düşünce akımıdır. Cemalettin Afgani, Sait Halim Paşa ve Mehmet Akif Ersoy bu görüşü savunan önemli kişilerdendir. Özellikle II. Abdülhamit zamanında uygulanmaya çalışılmıştır.

Batıcılık: Osmanlı Devleti'nin kurtuluşunun tek yolunun batıya ayak uydurmaktan geçtiğini savunan düşünce akımıdır. En önemli temsilcisi Tefvik Fikret'tir. Bu akım özellikle Atatürk döneminde yapılan inkılaplar üzerinde etkili olmuştur.

Türkçülük (Turancılık): Bütün Türkleri tek bir devlet ve bayrak altında toplamak isteyen düşünce akımıdır. Bu fikir akımının amacı büyük Turan İmparatorluğunu kurmaktır. Bu düşünce akımının önemli temsilcileri Ziya Gökalp, Yusuf Akçura, Mehmet Emin Yurdakul'dur.

Not: Bu düşünce akımlarından hiçbirisi Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtaramamıştır.

MAVİ GÖZLÜ ÇOCUK: MUSTAFA

BATIYA AÇILAN KENT: SELANİK

Osmanlı Devleti'nin Rumeli "deki önemli şehirlerinden olan ve batıya açılan kapısı olan Selanik; Gelişmiş bir limana sahipti. [Ekonomik olarak gelişmiş bir şehirdi. Şehirde gelişmiş bir ticaret hayatı vardı.] Avrupa'nın önemli şehirleri ve İstanbul "la demiryolu bağlantısı vardı. [Avrupa'daki gelişmeler bu sayede kısa sürede şehre geliyordu.]

Şehirde çoğunluğu Türkler olmak üzere Rum, Sırp, Bulgar, Ermeni vb. uluslar yaşıyordu. [Bu çok uluslu yapı Şehrin zengin bir kültürel yapıya sahip olmasını sağlamıştır.]

MUSTAFA KEMAL'İN ÇOCUKLUĞU

Mustafa Kemal, 1881'de Selanik'te doğmuştur. Mustafa Kemal "in ailesi Rumeli'nin fethi sonrasında Selanik'e yerleşen Türk boylarına mensuptur. Babası Ali Rıza Efendi'nin ailesi Söke (Aydın) annesi Zübeyde Hanım'ın ailesi de Konya'dan Rumeli "ye göç eden bir aileye mensuptur.

MUSTAFA KEMAL'İN OKUL HAYATI

Mustafa'nın okul çağı gelince annesi ile babası arasında anlaşmazlık yaşandı. Ali Rıza Efendi Mustafa'nın yeni yöntemlerle eğitim almasını istiyordu. Zübeyde Hanım ise Mustafa'nın Mahalle Mektebine gitmesini ve dini eğitim almasını istiyordu. Bu anlaşmazlığı Ali Rıza Efendi ustaca halletti. Önce annesinin istediği gibi Mahalle Mektebine başlayan Mustafa iki gün sonra buradan alınarak Şemsi Efendi İlkokuluna başladı.

Mustafa Kemal'in okuduğu okullar şöyledir:

Mahalle Mektebi: Mustafa, önce annesinin isteğiyle mahalle mektebine gitti.

Şemsi Efendi İlkokulu: Mahalle mektebinde modern eğitim uygulanmadığından Şemsi Efendi İlkokulu'na başladı. Şemsi Efendi İlkokuluna devam ederken babasını kaybetti. Bunun üzerine kısa bir süre öğrenimine ara vermek zorunda kaldı.

Babasının ölümüyle aile zor durumda kaldı. Zübeyde Hanım, oğlu Mustafa ve kızı Makbule ile birlikte Selanik yakınlarında çiftlik işleten kardeşinin yanına gitti.

Selanik Mülkiye Rüştiyesi: Mustafa'nın öğrenim görmemesi annesini çok üzüyordu. Bu nedenle Zübeyde Hanım oğlunu öğrenimine devam etmesi için tekrar Selanik'e gönderdi. Mustafa, Selanik'te Mülkiye Rüştiyesine (sivil ortaokul) yazıldı (1892).

Selanik Askerî Rüştiyesi: Mustafa Kemal'in arzusu asker olmaktı. Askerî okul sınavına girdi ve başarılı oldu. Selanik Askerî Rüştiyesine (Selanik Askerî Ortaokulu) kaydoldu.

Mustafa bu okulda, zekâsı ve üstün yetenekleriyle öğretmenlerinin sevgisini kazandı. Doğduğunda kendisine "**Mustafa**" adı verilmişti. "**Kemal**" adını ise bu okuldaki matematik öğretmeninden almıştır.

Manastır Askerî İdadisi: Mustafa Kemal, Selanik Askerî Rüştiyesini bitirince Manastır Askerî İdadisine yazıldı (1895).

Manastır kenti ve girdiği bu okul Mustafa Kemal'in **ülke sorunları, vatan ve millet sevgisi, milliyetçilik, bağımsızlık, özgürlük** gibi düşüncelerinin gelişmesinde önemli rol oynamıştır

Harp Okulu: Mustafa Kemal, Manastır Askerî İdadisini bitirdik ten sonra İstanbul'a gelerek Harp Okulunun piyade sınıfına girdi (1899). Mustafa Kemal bu okuldan **teğmen** rütbesiyle mezun oldu.

Harp Akademisi: Harp Okulundan sonra öğrenimine İstanbul Harp Akademisi, kurmay sınıfında devam etti. (1902). Derslerinin yanı sıra, ülkenin içinde bulunduğu siyasi durum ve sorunları ile yakından ilgilendi. Mustafa Kemal, Harp Akademisini **kurmay yüzbaşı** olarak bitirdi (11 Ocak 1905). Böylece orduda görev almaya hazır bir kurmay subay oldu

MUSTAFA KEMAL'İN FİKİR HAYATI

MUSTAFA KEMAL'İN FİKİR HAYATINI ETKİLEYEN KİŞİLER

Namık Kemal: Mustafa Kemal'in okuyup etkilendiği düşünürlerden biri "Vatan Şairi" olarak tanınan Namık Kemal'dir. Vatan sevgisi ve hürriyet gibi konuları coşkun bir şekilde işleyen Namık Kemal, genç Mustafa'nın kalbinde vatan sevgisi ve hürriyet aşkı gibi duyguların yerleşmesine yardımcı olmuştur.

Mehmet Emin Yurdakul: Mustafa Kemal'in fikirlerinin oluşumunda etkili olan düşünürlerden biri de Mehmet Emin Yurdakul'dur. "Ordunun Destanı" adlı şiirinde Mustafa Kemal'e de yer veren Yurdakul, eserlerinde vatan, millet ve millî birlik gibi kavramları yoğun bir şekilde işlemiştir. Mustafa Kemal hayatı boyunca bu duyguları kalbinde taşımıştır.

Ziya Gökalp: Mustafa Kemal'in, fikirlerinden faydalandığı bir diğer düşünür Ziya Gökalp'tir. Ziya Gökalp'ın fikirleri, özellikle cumhuriyetin ilk dönemlerinde, devletin kültür politikaları belirlenirken etkili olmuştur.

Tevfik Fikret: Batı medeniyetinin örnek alınması gerektiğini savunan Tevfik Fikret'in bu yöndeki fikirleri, Mustafa Kemal üzerinde özellikle inkılaplar yapılırken etkili olmuştur. Mustafa Kemal "Ben inkılap ruhunu ondan aldım." diyerek Tevfik Fikret'ten nasıl etkilendiğini ifade etmiştir.

Montesquieu ve Jean Jockues Rousseau: Mustafa Kemal yabancı yazarların fikirlerinden de istifade etmiştir. Özellikle Fransız İhtilali'ne zemin hazırlayan Montesquieu (Monteskiyö) ve Jean Jockues Rousseau'nun (Jan Jak Russo) fikirleri Mustafa Kemal üzerinde etkili olmuştur. Mustafa Kemal "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." Sözü'nü Rousseau'dan esinlenerek söylemiştir.

MUSTAFA KEMAL'İN ASKERLİK HAYATI

MUSTAFA KEMAL GÖREV BAŞINDA

İlk Görev Yeri "Şam": 1905'te "kurmay yüzbaşı" rütbesiyle Harp Akademisinden mezun olan Mustafa Kemal, kurmaylık stajı için Şam'daki 5. Ordu emrine atandı Şam'da iken **Vatan ve Hürriyet Cemiyetini** kurdu. 1907 yılına kadar Şam'da kalan Mustafa Kemal, buradan merkezi Manastır'da bulunan 3. Ordu Karargâhının Selânik şubesine atandı.

31 Mart Vakası: Mustafa Kemal, Selânik'te iken **İttihat ve Terakki Cemiyetine** üye oldu. Bu Cemiyet'in çalışmaları sonucu ülkede yeniden Meşrutiyet ilan edildi. Ancak bir süre sonra Meşrutiyet karşıtları İstanbul'da ayaklanma çıkardılar. **31 Mart Vakası** adı verilen isyanı bastırmak için Selanik'te, **Hareket Ordusu** adıyla bir ordu hazırlandı. Bu ordunun ismini Mustafa Kemal koydu. Kurmay başkanlığını Mustafa Kemal'in yaptığı Hareket Ordusu İstanbul'a gelerek isyanı bastırdı. Mustafa Kemal, İstanbul'daki görevini tamamladıktan sonra tekrar Selanik'e döndü (1909).

Fransa Picardie: Mustafa Kemal 1910 yılında orduyu temsilen Picardie'de (Pikardi) yapılacak askeri manevraları izlemesi amacıyla Fransa'ya gönderildi

TRABLUSGARP SAVAŞI:

Sanayi İnkılabı'nı geç tamamlayan İtalya Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki toprağı olan Trablusgarp'ı ele geçirmek ve sömürgeleştirmek için Trablusgarp'a saldırdı.

Osmanlı Devleti Trablusgarp'ı savunmak için karadan asker gönderemedi; çünkü Mısır İngilizlerin elindeydi. Deniz gücü çok zayıf olduğu için denizden de yardım gönderemedi. Bunun üzerine Mustafa Kemal ve Enver Paşa gibi gönüllü subaylar gizlice sivil kıyafetlerle ve takma isimlerle Trablusgarp'a gitti. (Mustafa Kemal takma adı: şerif-gazeteci). Burada halkı örgütleyerek özellikle Derne ve Tobruk'ta İtalyanlara karşı savaştılar. Fakat İtalyanların 12 adaya

saldırması ve bu sıralarda Balkan savaşlarının çıkması üzerine Osmanlı Devleti İtalya ile **Uşi Antlaşmasını** imzalamak zorunda kaldı.

Not:

- ❖ Trablusgarp savaşı **Uşi Antlaşması** ile sona erdi.
- ❖ Trablusgarp savaşı Mustafa Kemal'in **ilk askeri başarısıdır**.
- ❖ Trablusgarp İtalyanlara bırakıldı ve böylece Osmanlının **Kuzey Afrika'daki son toprağı da** elinden çıktı.

BALKAN SAVAŞLARI

I. Balkan Savaşı:

Nedenleri:

- ❖ Fransız İhtilali ile birlikte yayılan milliyetçilik akımının Osmanlı Devleti'ne olumsuz etkisi.
- ❖ Avrupa devletlerinin, Osmanlı içerisinde yaşayan azınlıkları kışkırtması
- ❖ İngiltere'nin, Rusya'yı Osmanlı üzerindeki politikasında serbest bırakması (Panslavizm)
- ❖ Osmanlı Devleti'nin merkezi gücünün zayıflaması

Osmanlı Devleti; Bulgaristan, Yunanistan, Karadağ ve Sırbistan'la mücadele etmiştir. Osmanlı Devleti, dört cephede yaptığı mücadelede başarısız olmuştur. Başarısız olmasının nedeni, ordu içerisinde karışıklıklar olması ve cephelere askeri gücün gönderilememesidir.

Londra Antlaşması:

- ❖ Midye-Enez hattının batısında kalan topraklar, Balkan devletlerine bırakılmıştır. (Edirne, Kırklareli...)
- ❖ Ege adalarının geleceği büyük devletlerin eline bırakılmıştır.
- ❖ Balkan Savaşı devam ederken Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir (Osmanlı Devleti'nden ayrılan son Balkan Devleti Arnavutluk'tur.)

Sonuçları:

- ❖ Osmanlı Devleti, Ege adalarındaki egemenliğini kaybetmiştir.
- ❖ Bulgaristan büyük topraklara sahip olarak, Ege denizine kıyısı olmuştur.
- ❖ Bab-ı Ali Baskını ile İttihat ve Terakkiciler Osmanlı yönetimini tamamen ellerine geçirmişlerdir.
- ❖ Balkanlarda Türkler azınlık durumuna düşmüş ve günümüze kadar sürecektir olan azınlık sorunu ortaya çıkmıştır.
- ❖ Bu dönemde Balkanlardan Anadolu'ya büyük göçler olmuştur. Bu göçler Anadolu'da ekonomik ve toplumsal sorunları da beraberinde getirmiştir.

II. Balkan Savaşı

Nedenleri:

- ❖ I. Balkan Savaşı sonucunda, Balkanlardaki otorite boşluğu.
- ❖ Bulgaristan'ın fazla toprak almasıyla birlikte, diğer Balkan devletlerinin bu duruma tepkisi

Romanya'nın Bulgaristan'a saldırması ile savaş başlamıştır. I. Balkan Savaşı sonucunda fazla toprak alan Bulgaristan'a karşı diğer Balkan Devletleri'nin mücadelesinde, Bulgaristan mağlup olmuştur. Bu karışıklıklardan yararlanan Osmanlı Devleti, kaybetmiş olduğu Edirne ve Kırklareli'ni geri almıştır.

Balkan Savaşlarının Genel Sonuçları

- ❖ Osmanlı Devleti Balkan topraklarındaki hâkimiyetini kesin olarak kaybetti.
- ❖ Balkanlardaki Türkler azınlık durumuna düştü ve günümüze kadar devam eden Balkan Türkleri sorunu ortaya çıktı.
- ❖ Bugünkü batı sınırlarımız büyük ölçüde belli oldu.
- ❖ Balkan topraklarındaki siyasi denge bozuldu.
- ❖ Balkanlardaki Türk nüfusu, yapılan göçler nedeniyle azalırken Anadolu'daki Türk nüfusu arttı.
- ❖ Türk ordusunda yenilik gereksinimi ortaya çıktı.

Not: Mustafa Kemal Balkan Savaşlarında Gelibolu'da görevliydi. Bu durum, Çanakkale savaşlarında oldukça işine yaramıştır. En azından bölgeyi ana hatlarıyla tanıma fırsatını bulmuştur

Sofya Ateşeliği: Mustafa Kemal, 27 Ekim 1913'te Sofya Askeri Ateşeliği'ne atanmıştır. Bir yıldan fazla süren bu görevi sırasında Atatürk, Balkanların ekonomik, politik ve sosyal ortamında bütün azınlıkları, dış güçleri, bunların emellerini ve çeşitli dinleri tanıması; bu büyük karışıklık ortamında kendini yetiştirmişti

2. ÜNİTE

MİLLİ UYANIŞ

I. DÜNYA SAVAŞI

SAVAŞIN SEBEPLERİ

Sömürge Rekabeti: Sanayi İnkılabı sonucunda gelişen sömürgecilik anlayışı ile devletlerin hem sanayileri için gerekli olan ham maddeyi bulmak hem de ürettikleri malları satmak için sömürge arayışına başlamaları.

Almanya - Fransa çekişmesi: Fransa'nın 1871 yılında Almanya'nın eline geçen taş kömürü yataklarıyla ünlü Alsas - Loren bölgesini geri almak istemesi.

Balkanlardaki çekişme: İngilizlerin Balkanlarda Rusları serbest bırakması ve Rusya'nın Panslavizm politikası ile Avusturya - Macaristan imparatorluğu içerisinde yaşayan Slav ve Ortodoks asıllı milletleri kendi yanına çekmek istemesi

Devletlerarası bloклаşma: Avrupa devletlerinin çıkarları doğrultusunda kendi aralarında bloклаşmalarıdır.

Bunlar;

- **Üçlü İtilaf (Anlaşma) Devletleri:** İngiltere, Fransa, Rusya,
- **Üçlü İttifak (Birleşme) Devletleri:** Almanya, Avusturya - Macaristan imparatorluğu İtalya'dır.

SAVAŞIN BAŞLAMASI VE GELİŞMESİ

I. Dünya Savaşı'nı başlatan olay, 28 Haziran 1914'te **Saraybosna'yı** ziyaret eden **Avusturya - Macaristan** veliahdının, bir **Sırp milliyetçisi** tarafından öldürülmesidir. Bunun üzerine, **28 Temmuz 1914'te** Avusturya, Sırbistan'a savaş ilan etti. Rusya, Sırbistan'ın; Almanya, Avusturya-Macaristan'ın yanında yer aldı. **İngiltere** ve **Fransa'nın** savaşa girmesiyle I. Dünya Savaşı resmen başladı. İtalya önce tarafsız kaldı sonra da İtilaf Devletlerinin Batı Anadolu'daki toprak vaatleri nedeniyle İtilaf grubuna katıldı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ

OSMANLI DEVLETİ'NİN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİ

Savaşın başlangıcında tarafsızlığını açıklayan Osmanlı Devleti aynı zamanda seferberlik ilan etti. Bu durum, yakın bir gelecekte savaşa girme ihtimalinin olduğunu göstermekteydi. Osmanlı Devleti ilk ittifak teklifini İtilaf Devletlerine yaptı ancak Rusya'nın olumsuz tavrı ve İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı topraklarını paylaşma düşüncesi nedeniyle İtilaf Devletlerinden olumsuz yanıt aldı. Bunun sonucunda Osmanlı Devleti Almanya'nın da isteği doğrultusunda İttifak grubunda yer aldı.

Almanya'nın Osmanlı Devleti'ni kendi yanında savaşa katmak istemesinde;

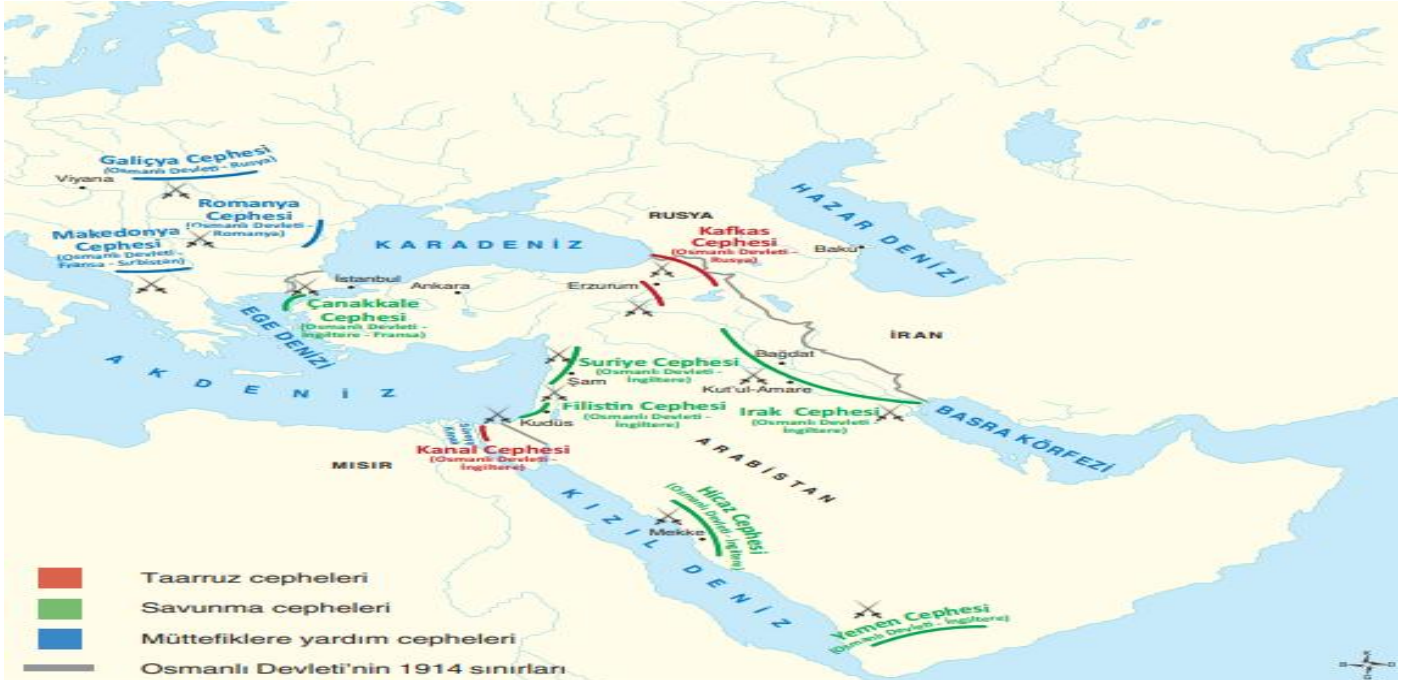
- Savaşı daha geniş alanlara yayarak savaş yükünü hafifletmek istemesi,
- Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan yararlanmak istemesi,
- Osmanlı halifesinin dinî gücünden yararlanmak istemesi,
- Rusya'ya, Boğazlar yoluyla yardımda bulunulmasını engellemek istemesi etkili oldu.

Osmanlı Devleti'nin Almanya yanında savaşa katılmasında;

- Savaşa Almanya'nın yanında girerse önemli kazançlar elde edeceğini düşünmesi,
- Kaybettiği yerleri geri almak istemesi,
- İngiliz, Fransız ve Rus sömürgesi altında yaşayan Müslüman milletleri bağımsızlıklarına kavuşturmak istemesi,
- Siyasi yalnızlıktan kurtulmak istemesi,
- İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca politikalar izlemesidir.
- Osmanlı subaylarının Almanya'ya duydukları hayranlık etkili oldu.

3- 2 Ağustos 1914'te Osmanlı Devleti ile Almanya arasında gizli bir antlaşma yapıldı. Daha sonra **Goben** ve **Breslav** zırhlılarının Türk sularına sığındı Osmanlı Devleti gemileri satın aldığını söyleyerek isimlerini **Yavuz** ve **Midilli** olarak değiştirdi. Bu gemiler Karadeniz'e açılarak Rus limanlarını bombalamaları üzerine Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'na resmen girmiş oldu (12 Kasım 1914).

I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Kafkasya (Doğu) Cephesi

- ❖ Osmanlı Devleti'nin savaştığı ilk cephe (22 Aralık 1914).
- ❖ Bu cephede Osmanlı Devleti, Ruslar ve onları destekleyen Ermenilerle savaştı.
- ❖ Cephe Almanların isteği üzerine açıldı.
- ❖ Cephenin açılma nedeni; Almanya'nın Bakü petrolünü ele geçirmek istemesi; Enver Paşa'nın Orta Asya Türklerini Osmanlı Devleti çatısı altında toplamak istemesi. (Turancılık)
- ❖ Savaş, kış şartlarının ağır olmasından dolayı Osmanlı Devleti kaybetti.
- ❖ Sonuçları; Ruslar, Muş, Bitlis, Erzurum ve Erzincan'ı ele geçirdiler; İtilaf Devletleri Çanakkale'yi geçemediler ve Rusya'ya yardım gönderemediler. Bunun sonucunda Rusya'da ihtilal çıktı ve Rusya savaştan çekilmek zorunda kaldı (Brest-Litovsk Antlaşmasını imzalayıp

savaştan çekildi (3 Mart 1918).

NOT: Daha sonra bu cepheye komutan olarak atanan M. Kemal, Rus ilerleyişini durdurdu, Muş ve Bitlis'i geri aldı.

Kanal Cephesi

- ❖ Almanların isteği ile açıldı (14 Ocak 1915).
- ❖ Bu cephede Osmanlı Devleti İngilizlerle savaştı.
- ❖ Nedeni; Osmanlı Devleti'nin Mısır'ı geri almak istemesi; Süveyş Kanalı'nı ele geçirip, İngilizlerin Hindistan sömürgeleri ile bağlantısını kesmek istemesi.
- ❖ Savaş, Osmanlı Devleti kaybetti (iklim koşulları, insan ve malzeme yetersizliği nedeniyle).

Irak Cephesi

- ❖ İngiltere'nin, Türk kuvvetlerinin Hindistan'ı tehdit etmesini önlemek,
- ❖ Bölgedeki petrol yataklarını ele geçirmek
- ❖ Rusya ile birleşip bölgedeki Türk kuvvetlerini etkisiz hale getirmek istemeleridir.
- ❖ İngiltere, Güney Irak'a ve Aden'e asker çıkardı. Ancak **Kutül-Amare** adı verilen bölgede Türk kuvvetleri tarafından durduruldu.
- ❖ Bölgeye yeni kuvvetler gönderen İngilizler Bağdat'ı ele geçirerek Musul'a kadar ilerledi.

Suriye - Filistin Cephesi

- ❖ Süveyş Kanalı'ndan kuzeye doğru ilerleyen İngiltere'yi durdurmak için açıldı. Türk ordusunun başında Alman General Liman Van Sanders bulunuyordu. Alman generalin başarısız olması üzerine cepheye gönderilen Mustafa Kemal İngiliz kuvvetleri karşısında Türk askerlerini esir düşmekten kurtardı.
- ❖ Bu cephe Mondros Ateşkes Antlaşması ile kapandı.

Hicaz-Yemen Cephesi

- ❖ Nedeni; Osmanlı Devleti'nin İngiliz ve Arapların elindeki kutsal yerleri ele geçirmek istemesi.
- ❖ Osmanlı Devleti, İngiliz ve İngilizler tarafından kışkırtılan bazı Arap kabileleriyle savaştı.
- ❖ Bu cepheye yardım ulaştırılamaması sebebiyle Osmanlı Devleti başarılı olamadı

Çanakkale Cephesi

- ❖ Cephe İtilaf Devletleri tarafından açılmıştır (1915).
- ❖ Nedeni; Çanakkale ve İstanbul Boğazları'nı alıp İstanbul'u ele geçirmek; Rusya'ya yardım götürmek; Anadolu ve Rumeli arasındaki bağlantıyı kesmek; Osmanlı'yı savaş dışı bırakmak.
- ❖ 18 Mart 1915'teki deniz harekâtında hüsrana uğrayan İtilaf Devletleri 25 Nisan günü Gelibolu Yarımadası'na asker çıkarmasıyla kara muharebeleri başladı. Burada da Türk ordusu tarihin en büyük savunmalarından birisini yaparak düşmana geçit vermedi

- ❖ Rusya'ya yardım gönderilemediği için ihtilal çıktı ve Rusya savaştan çekildi (Rusya'da Bolşevik İhtilali çıktı, Çarlık rejimi yıkıldı. 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk anlaşması imzalandı ve Rusya savaştan çekildi)
- ❖ I. Dünya Savaşı uzadı ve geniş bir alana yayıldı.
- ❖ Bulgaristan İttifak Devletleri tarafına geçti.
- ❖ Yaklaşık 500 bin insan hayatını kaybetti.
- ❖ İtilaf Devletleri amaçlarına ulaşamadılar.
- ❖ Mustafa Kemal bu cephedeki başarılarından dolayı tanındı (Kurtuluş Savaşı'nda lider olarak kabul edilmesine neden oldu).
- ❖ Türklerin bu cephedeki başarıları diğer devletlere örnek oldu ve bu devletler bağımsızlık mücadelesi başlattı.

I. DÜNYA SAVAŞI'NIN SONA ERMESİ

1914'te başlayan I. Dünya savaşı dört yıl sürdü. Amerikan kuvvetlerinin savaşa girmesiyle Almanların batı cephesi çöktü. Böylece Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı Devleti'nin içinde yer aldığı İttifak Devletleri yenildi.

I. Dünya Savaşı Sonunda Yapılan Barış Antlaşmaları

- ❖ Versay Antlaşması: Almanya ile İtilaf Devletleri arasında
- ❖ Sen Jermen Antlaşması: Avusturya ile İtilaf Devletleri arasında
- ❖ Nöyyi Antlaşması: Bulgaristan ile İtilaf Devletleri arasında
- ❖ Triyanon Antlaşması: Macaristan ile İtilaf Devletleri arasında
- ❖ Sevr Antlaşması: Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanmıştır.(10 Ağustos 1920)

ÖNEMLİ! Ancak İtilaf Devletleri I. Dünya Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'ni aralarında nasıl paylaşacaklarına karar veremediklerinden Sevr Antlaşması hazırlanıncaya kadar ön antlaşma olan Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzaladılar.

I. Dünya Savaşı'nın Sonuçları:

- ❖ ABD'nin savaşa girmesi ile savaş, İtilaf Devletleri lehine sonuçlanmıştır.
- ❖ Milyonlarca insan hayatını kaybetmiş, dünya barışı tehlikeye girmiştir.
- ❖ Avusturya-Macaristan, Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı, Alman İmparatorluğu yıkıldı.
- ❖ Litvanya, Çekoslovakya, Polonya, Macaristan, Türkiye devletleri kuruldu,
- ❖ Dünya barışını korumak için **Cemiyet-i Akvam(Milletler Cemiyeti)** kuruldu,
- ❖ Dünyaya faşizm, sosyalizm gibi düşünce akımları yayılarak, yeni yönetim şekilleri ortaya çıkmıştır.
- ❖ Dünyadaki siyasi ve askeri güç dengeleri değişmiştir.
- ❖ Dünya Savaşı'ndan en karlı çıkan devletler İngiltere ve Fransa oldu,

Wilson İlkeleri (8 Ocak 1918)

Bu ilkelerin yayınlanma amacı, dünya barışını sağlamak, ülkeler arası mücadelelere son vermektir. Wilson ilkelerine göre;

- ❖ Bütün milletler, kendi geleceğine kendisi karar verecektir.
- ❖ Dünya Savaşı'nda yenen devletler, yenilenlerden savaş ve toprak tazminatı almayacaktır.
- ❖ Dünya barışını tehdit eden silahlanmaya son verilecektir.
- ❖ Devletlerarası barış sağlamak için Milletler Cemiyeti kurulacaktır.

Wilson ilkeleri görünürde dünya barışını sağlamaya yöneliktir. Fakat sömürgeci devletler bu ilkeleri kendi lehlerine çevirmişlerdir. Bunun yanında Wilson ilkelerine uymayarak, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmişler ve dünya barışını tehlikeye sokmuşlardır.

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI VE İŞGALLER

MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI (30 EKİM 1918)

Osmanlı Devleti, I. Dünya Savaşından yenik çıktıktan sonra, ölüm fermanı olan Mondros Ateşkes Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. İtilaf Devletleri savaş devam ederken, Osmanlı Devleti'nin topraklarını kendi aralarında paylaşmışlardı. Artık Mondros Antlaşması ile birlikte, Osmanlı Devleti'nin toprakları resmen işgale hazır hale gelmiştir.

Bu antlaşmaya göre;

- ❖ Boğazlar bütün devletlere açık olacak ve yönetimi İtilaf devletlerinde bırakılacak.
- ❖ Osmanlı ordusu terhis edilecek ve orduya ait cephaneye el konulacak.
- ❖ Ulaşım yolları İtilaf Devletleri'nin denetimine bırakılacak.
- ❖ Donanma, İtilaf Devletleri'nin kontrolünde olacak.
- ❖ İtilaf Devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durumda karşılaşırsa, herhangi stratejik bir bölgeyi işgal edebilecekti. **(7. madde)**
- ❖ Doğu Anadolu'daki 6 ilde(Bitlis, Erzurum, Sivas, Diyarbakır, Elazığ, Van-**BESDEV**) karışıklık çıkarsa, İtilaf Devletleri buraları işgal edebilecekti **(24. madde)**

Önemi:

- Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.
- Osmanlı Devleti, boğazlar üzerindeki hakimiyetini kaybetmiştir.
- Anadolu toprakları işgale açık hale gelmiştir.
- Osmanlı ordusunun terhis edilmesi, ulaşım ve iletişim bölgelerin kaybedilmesi, donanmanın İtilaf devletlerinin elinde olması Osmanlı Devleti'ni savunmasız bırakmıştır.
- İtilaf Devletleri **7.madde** ile birlikte işgallere zemin hazırlamıştır.
- **24. madde** ile Doğu Anadolu Bölgesi'nde bir Ermeni devleti kurmak amaçlanmıştır.

İtilaf Devletleri'nin, bu ateşkes antlaşmasından sonra Anadolu'yu işgallere başlaması asıl emellerini ortaya koymuştur.

Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919)

- ❖ I.Dünya Savaşı'nı sona erdirecek barış antlaşmalarının metninin hazırlanması için toplanılmıştır.
- ❖ İtilaf Devletleri; Arapları, Ermenileri ve Rumları Osmanlı toprakları üzerinde çoğunlukta oldukları yerleri ispat etmeye çağırmıştır.
- ❖ Konferansta pek çok sahte belge kullanılmıştır.
- ❖ Wilson İlkeleri'ne ters düşmemek için manda ve himaye düşüncesi kabul edilmiştir.
- ❖ İzmir ve çevresi ile İstanbul'a kadar Doğu Trakya Yunanlara bırakılmıştır.
- ❖ Batı Akdeniz İtalya'ya bırakılmıştır.
- ❖ Doğu Anadolu'da bir Ermeni Devleti kurulması kararlaştırılmıştır.
- ❖ Urfa, Antep, Maraş ve Suriye ile Lübnan Fransa'nın mandasına verilmiştir.
- ❖ Irak ve Filistin İngilizlerin mandasına verilmiştir.

ANADOLU İŞGAL EDİLİYOR

- ❖ İlk işgal edilen Türk toprağı **Musul**'dur. (3 Kasım 1918)
- ❖ 60 parçalık İtilaf devletleri donanması 13 Kasım 1918'de İstanbul Limanına demirledi. Boğazlar işgal edildi, Osmanlı Hükümeti denetim altına alındı.
- ❖ İstanbul fiilen işgal edilmeye başlandı. Bu arada Fransız generali Franchet d'Espèrey'nin Rumların hediye ettiği beyaz bir atla (Fatih'in İstanbul'a girişini taklit ederek) İstanbul caddelerinde azınlıkların taşkınlıkları arasında törenle dolaşması ibret vericidir.
- 7.madde gerekçe gösterilerek;**
- ❖ İngilizler; Musul, İskenderun, Antep, Maraş, Batum ve Kars'ı işgal ettiler. Samsun, Merzifon, Eskişehir, İzmit ve Afyon'a askeri kıtalar gönderdiler.
- ❖ İngilizler daha sonra yaptıkları bir antlaşma ile (15 Eylül 1918) Maraş, Antep ve Urfa'yı Fransızlara terk ettiler.
- ❖ Fransızlar; Dört Yol, Mersin, Adana'yı işgal ettiler; Afyon'a askeri birlik gönderdiler.
- ❖ İtalyanlar; Antalya, Burdur, Isparta, Muğla, Marmaris ve Kuşadası'nı işgal ettiler; Konya'ya askeri birlik sevk ettiler.
- ❖ Yunanlılar; Trakya, Uzunköprü ve Hadımköy demiryollarını işgal ettiler.

İzmir'in İşgali (15 Mayıs 1919)

Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı'nda yenilmesi Yunanistan'a Megola İdeasını gerçekleştirme fırsatı tanımıştır. Yunanlılar, Osmanlı Devleti'nin zor durumdan olmasından yararlanarak Batı Anadolu ve Trakya'yı topraklarına katma, Doğu Karadeniz'de Pontus Devleti kurma çalışmalarını başlatmışlardır.

Bu hedeflerine ulaşmak için Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan sonra bu bölgelere Rum göçmenleri yerleştirmeye başlamış, yerli Rumları örgütleyerek Türk köylerine saldırımlarına neden olmuşlardır. Paris Barış Konferansı'nda İtilaf Devletleri'nin de desteğini alınca **15 Mayıs 1919**'da İzmir'i işgal etmişlerdir.

İşgalin Önemi:

- ❖ Milli bilinç uyandı ve halkı Milli Mücadele için örgütlemek kolaylaştı
- ❖ Kuva-yı Milliye birlikleri ortaya çıkmaya başladı
- ❖ İstanbul ve Anadolu'da Mitingler düzenlendi
- ❖ Redd-i İlhak Cemiyeti kuruldu
- ❖ Halk, işgalcilere güvenilemeyeceğini anladı.

CEMİYETLER

Zararlı Cemiyetler

A. Azınlıklar Tarafından Kurulan Zararlı Cemiyetler

Mavri Mira Cemiyeti: İstanbul Fener-Rum Patrikhanesine bağlı olarak kurulmuştur. Amacı, Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırmaktır (Megali İdea).Çeteler kurarak Yunan hükümeti lehine Propaganda faaliyetlerinde bulunmuştur.

Pontus Rum Cemiyeti: Fener Rum Patrikhanesine bağlı olarak çalışmıştır. Batum'dan Sinop'a kadar olan Karadeniz kıyılarında bir Rum devleti kurmayı amaçlamıştır.

Hınçak- Taşnak Cemiyeti: Doğu Anadolu'da bağımsız bir Ermeni Devleti kurmayı amaçlamıştı. Faaliyet gösterdiği bölgede silahlı çeteler kurarak yurdun güvenliğini bozmaya çalışmıştır.

Etnik-i Eterya Cemiyeti: Rumların kurduğu cemiyettir. Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşmasını sağlamıştır. Türkleri en çok uğraştıran cemiyettir.

B.Bazı Türk ve Müslümanların Kurdukları Zararlı Cemiyetler

Kürt Teali Cemiyeti: 1919'da İstanbul'da kurulan bu cemiyetin amacı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da sınırları tam olarak saptanmamış İngiliz mandası altında ayrı bir devlet kurmaktır.

Hürriyet ve İtilaf Cemiyeti: 1911 yılında İttihat ve Terakki Cemiyetine karşı kuruldu. Anadolu halkını Milli Mücadele'ye karşı kışkırtan bir cemiyettir

İngiliz Muhipler Cemiyeti: İstanbul'da 1919 yılında halifenin etrafında bütünleşerek bir İngiliz mandası sağlamak amacıyla kurulmuşlardır.

İslam Teali Cemiyeti: İstanbul medreselerinin bazı müderrisleri tarafından kuruldu. İngilizlerin desteğini alan bu cemiyet Saltanat ve Hilafeti koruyucu bir yol izledi. Anadolu'da başlayacak milli harekete cephe aldı. Halkın dini duygularını kullanarak amacına ulaşmaya çalıştı

Sulh ve Selameti Osmaniye Cemiyeti: Vatanın kurtuluşunun padişah ve halifenin emirlerine bağlı kalmakla mümkün olabileceğini savunmuştur.

Milli (Yararlı) Cemiyetler

Anadolu Kadınları Müdafa-i Vatan Cemiyeti: 1919 yılında Sivas'ta kurulan bu cemiyet memleketin bağımsızlık ve bütünlüğünü savunmak ve Anadolu'nun birliği için çalışmak gayesiyle mitingler düzenledi.

Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: 1918 yılında Mondros Ateşkesi'nden sonra kurulan ilk cemiyetlerdendir. Trakya'nın Yunanistan'a verilmesi tehlikesi karşısında kurulmuştur.

İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti: 1918 yılında kurulmuş olan bu cemiyet, İzmir'in düşman işgaline girmesini engellemeyi amaçlamıştır. Kuva-yı Milliye hareketinin oluşmasında etkili olmuştur. Kuva-yı Milliye birliklerine silah ve cephane sağlamıştır. İzmir'in işgali üzerine Reddi İlhak adını almış ancak etkinliğini kaybetmiştir.

Vilayet-i Şarkıye Müdafa-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti: Aralık 1918'de İstanbul'da kuruldu. Çıkardıkları Fransızca *La Pays*(Vatan) ve Türkçe *Hadisat* gazeteleri ile doğu illerimizin Türk yurdunun ayrılmaz bir parçası olduğunu savunmuştur.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti: Şubat 1919 'da Trabzon ve çevresini Rum ve Ermenilere karşı korumak için Trabzon'da kurulmuştur. Erzurum Kongresi'nin toplanmasına katkıda bulunmuştur.

Kilikyalılar Cemiyeti: Aralık 1918'de Fransız ve Ermenilerin Adana ve çevresine yönelik emellerine tepki olarak, o emelleri engellemek için İstanbul'da kurulmuştur. Daha sonra merkezini Adana'ya nakletti.

Milli Kongre Cemiyeti: Kasım 1918'de İstanbul'da 70 kadar cemiyetten ikişer temsilcinin katılması ile cemiyetler üstü bir teşkilat olarak kuruldu. Amacı dünyada Türkler hakkında yapılan haksız ve yalan propagandalara yayın yoluyla cevap vermektir.

Milli Cemiyetlerin Özellikleri

- ❖ Milli cemiyetler faaliyet gösterdikleri bölgeleri kurtarma amacıyla idiler.
- ❖ İşgalcileri yurttan tamamen temizlemek için yeterli değildi.
- ❖ Bulundukları bölgelerin düşman işgaline uğramasını engellemişlerdir.
- ❖ Tüm bu cemiyetler Sivas Kongresi'nde ulusal bütünlüğün sağlanması amacıyla birleştirilmiş, **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adını almıştır.

KUVA-YI MİLLİYE

Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasından sonra başlayan düşman işgaline karşı, İstanbul hükümetinin sessiz kalması üzerine, halkın vatanını korumak üzere işgalci güçlere başlattığı silahlı direniş hareketine verilen addır. Osmanlı Devleti'ne bağlı olmayan bu kuvvetler Türk milletine dayanan ve onun adına faaliyet gösteren bir direniş hareketidir.

Kuva-yı Milliye'nin Özellikleri

- ❖ Bölgesel amaçlıdır. Kendi bölgelerini korumak amacıyla kurulmuştur.
- ❖ Disiplinli ve düzenli birlikler değildir.
- ❖ İşgallere karşı vatanı korumak amacıyla kurulan birliklerdir. Milliyetçilik duygusu hâkimdir.
- ❖ Askerlik bilgi ve teknik bakımından eksik birliklerdir.
- ❖ Belli bir merkeze bağlı değildirler.
- ❖ Düzenli ordunun temelini oluşturmuşlardır.
- ❖ Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalamışlar, TBMM'ye karşı çıkan ayaklanmaları başarıyla bastırmışlardır.

MİLLİ MÜCADELE HAZIRLIK DÖNEMİ

ATATÜRK'ÜN SAMSUN'A ÇIKIŞI

I.Dünya Savaşı'nda Suriye'de görev yapan Mustafa Kemal, Mondros Ateşkes Antlaşması sonrası İstanbul'a geldi. İstanbul'dan vatanın kurtuluşunu mümkün görmeyen Mustafa Kemal Anadolu'ya geçmeye karar verdi. Samsun ve çevresinde Türkler ile Rumlar arasındaki çatışmaları önlemek isteyen İstanbul Hükümeti, Mustafa Kemal'i 9.Ordu Müfettişi olarak görevlendirdi. Mustafa Kemal, Doğu Anadolu'da sivil ve askeri kurumlara emretme yetkisini de alarak 16 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a hareket etti.

Asıl amacı milli mücadeleyi başlatmak ve organize etmek olan Mustafa Kemal arkadaşlarıyla birlikte 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ayak bastı. Bu tarih, Kurtuluş Savaşı'nın başlangıç tarihi olarak kabul edilir.

GENELGELER VE KONGRELER

Havza Genelgesi (28 Mayıs 1919)

Samsun İngiliz işgali altında olduğu için Havza'ya gelen Mustafa Kemal Paşa burada askeri ve sivil makamlara yayınlandığı genelgede;

- ❖ Anadolu'nun her köşesinde işgalleri kınayan (özellikle İzmir'in işgalini) protesto mitingleri yapılmalı, hükümete ve İtilaf Devletleri temsilcilerine protesto telgrafları çekilmelidir. (Milli bilinci uyandırmak amaçlanmıştır)
- ❖ Gösteriler sırasında, azınlıklara ve İtilaf subaylarına zarar verilmemelidir. (Mustafa Kemal Paşa bu madde ile itilaf Devletleri'ne işgal bahanesi yaratılmamasını istemiştir.)
- ❖ Milli Cemiyetlerin kurulmasına hız verilmelidir.
- ❖ Mondros hükümlerine uyulmamalı ve askerlerin terhis önlenmelidir. maddelerine yer vermiştir.

Türk halkı bu genelgeden hemen sonra başta İstanbul olmak üzere birçok yerde protesto mitingleri yapmıştır.

Önemi:

- Havza Genelgesi Mustafa Kemal'in Samsun'a çıktıktan sonra işgallere karşı ilk resmi tepkisidir.
- Milli bilinci uyandırmak amaçlanmıştır.

Amasya Genelgesi (22 Haziran 1919)

Amasya Genelgesi, Mustafa Kemal tarafından hazırlanmıştır. Mustafa Kemal, genelgenin halkın gözündeki önemin artırmak ve İstanbul basınının kendisi aleyhindeki propagandasını kırmak için halkın güvenini kazanmış olan Rauf Orbay, Refet Bele, Ali Fuat Cebesoy, Kazım Karabekir ve Cemal Paşa gibi kişilere genelgeyi imzalatırmıştır.

Genelgenin amacı; İşgallere karşı Anadolu’da başlayan direniş hareketini tek merkezden yönetmek, bunu sağlamak için de ulusal bir kongrenin toplanmasını sağlamaktır.

Maddeleri:

- ❖ Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir. **(Gerekçe)**
- ❖ İstanbul Hükümeti, üzerine düşen görev ve sorumluluğunu yerine getirememektedir. Bu durum milletimiz yok olmuş gibi göstermektedir. **(Gerekçe)**
- ❖ Milletin geleceğini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. **(Amaç ve yöntem)**
- ❖ Her türlü etki ve denetimden uzak bir kurul oluşturulmalıdır. **(Temsil Kurulu)**

- ❖ Anadolu’nun en güvenilir yeri olan Sivas’ta milli bir kongre düzenlenmeli, bunun için de her bölgeden üç delege Sivas’ta olacak şekilde yola çıkmalıdır.
- ❖ Delegelerin seçimlerini Redd-i İlhak, Müdafaa-i Hukuk cemiyetleri ve belediyeler yapacaktır.
- ❖ Doğu illeri için 10 Temmuz’da Erzurum’da bir kongre toplanacaktır.
- ❖ Mevcut askeri ve milli örgütler kesinlikle dağıtılmayacak, komuta bırakılmayacak ve başkalarına teslim edilmeyecektir.
- ❖ Bu genelge sır olarak tutulmalı ve delegeler kimliklerini gizli tutarak seyahat etmelidirler.

Önemi:

- Amasya Genelgesi Milli Mücadelede atılan ilk önemli adımdır.
- Kurtuluş savaşının gerekçesi, yöntemi ve amacı belirtilmiştir.
- İlk defa millet egemenliğine dayanan yönetimden bahsedilmiştir.

Not: Amasya Genelgesi’ni yayınlamakla Mustafa Kemal Paşa görev ve yetkilerini aştığından İstanbul Hükümeti Mustafa Kemal’in müfettişlik görevine son vermiştir (7–8 Temmuz 1919). Bunun üzerine Mustafa Kemal İstanbul’a gönderdiği telgrafta hem resmi görevinden hem de askerlik görevinden istifa ettiğini bildirmiştir (8 Temmuz 1919).

Erzurum Kongresi (23 Temmuz 1919)

Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra antlaşmanın 24.maddesi ile İtilaf Devletleri’nin desteğini alan Ermeniler, Doğu Anadolu Bölgesi’nde devlet kurma faaliyetlerine başladılar. Bu nedenle Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin girişimleri ile bölgedeki Ermeni tehlikesine karşı yürütülecek mücadelenin niteliğini belirlemek amacıyla Erzurum Kongresi düzenlenmiştir. Kongre’ye Mustafa Kemal ile birlikte Kazım Karabekir davet edilmiş ve delegeler Mustafa Kemal’i başkanlığa getirilmişlerdir. Bu kongrenin toplanmasına Mustafa Kemal’in doğrudan bir katkısı yoktur.

Alınan Kararlar

- ❖ Millî sınırlar içinde vatan bir bütündür, parçalanamaz. (Milli sınırlar kavramıyla Türklerin çoğunlukta olduğu yerler ifade edilerek Türk vatanının bölünmez bir bütün olduğu vurgulanmıştır.)
- ❖ Her türlü yabancı işgal ve müdahalesine karşı ve İstanbul Hükümeti’nin dağılması hâlinde, millet topyekûn kendisini savunacak ve direnecektir. (işgallere karşı direniş hareketlerinin birleştirilmesi amaçlanmıştır.)
- ❖ Vatanı korumaya ve istiklâli elde etmeye İstanbul Hükümeti muktedir olmadığı takdirde bu amaca ulaşmak için geçici bir Hükümet kurulacaktır. Bu hükümet üyeleri millî kongrece seçilecektir. Kongre toplanamazsa, bu seçimi **Heyet-i Temsiliye (Temsilciler Kurulu)** yapacaktır. (İstanbul Hükümetinin teslimiyetçi politikası nedeniyle böyle bir karar alınmıştır.)

- ❖ Kuvâ-yı Milliye'yi tek kuvvet tanımak ve millî iradeyi hâkim kılmak temel ilkedir. (Milli bağımsızlık ve millet egemenliği temel amaç olarak belirlenmiştir.)
- ❖ Hıristiyan azınlıklara siyasî hâkimiyet ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez. (Azınlıkların bağımsız devlet kurmak istemelerine karşı çıkmıştır.)
- ❖ Manda ve himaye kabul olunamaz. (Tek koşul tam bağımsızlıktır.)
- ❖ Millî Meclisin derhal toplanmasını ve hükümet içlerinin Meclis denetiminde yürütülmesini sağlamak için çalışılacaktır. (Halkın yönetim üzerindeki etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır.)

Önemi:

- Toplanış açısından bölgesel aldığı kararlar bakımından ulusal bir kongredir.
- Kongrede alınan kararları uygulamak amacıyla 9 kişiden oluşan Temsil Heyeti burada oluşturuldu ve başkanlığına **Mustafa Kemal** seçildi. Bu heyet milleti temsil edecek ve hükümet gibi çalışacaktı.
- **Manda ve himaye** ilk kez **Erzurum Kongresinde** reddedildi.
- İlk kez milli sınırlardan bahsedilmiştir.
- Azınlıklara yeni haklar verilemeyeceği belirtildi.

Sivas Kongresi (4 Eylül 1919)

Erzurum Kongresinden sonra Sivas Kongresinin toplanması ile ilgili çalışmalara devam edildi. Bununla beraber İstanbul Hükümeti ve işgal kuvvetleri de kongreyi engellemek için faaliyetlerine devam etmekteydi. İstanbul Hükümeti Elazığ Valisi Ali Galip'i kongreyi engellemekte görevlendirmiş ancak başarılı olamamıştır. Sivas Kongresi 4 Eylül tarihinde başladı. Mustafa Kemal başkanlığa seçildi. Kongreye 38 kişi katıldı. 11 Eylül 1919 günü sona eren Sivas Kongresi'nde, Erzurum Kongresi'nin kararları tamamen kabul edilmekle beraber bazı değişiklikler yapıldı.

Alınan Kararlar

- ❖ Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" tüzüğü, ülkeyi ve milleti kapsayacak şekilde değiştirilerek kabul edildi.
- ❖ Yurdun çeşitli yerlerinde kurulmuş olan bütün Milli Cemiyetler, **Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti** adı altında birleştirildi. (Mustafa Kemal'in birleştiriciliği, bütünleştiriciliği ve liderliğinin göstergesidir.)
- ❖ Temsil Heyeti, Doğu illerinin tamamını temsil eder." ifadesi, "Tüm yurdu temsil eder." şeklinde değiştirildi.
- ❖ Erzurum Kongresi'nde yalnız Ermeni ve Rum örgütlerinin işgaline karşı müdafaa kararı düşünülmüştü. Sivas Kongresi'nde ise her türlü işgal ve müdahaleye karşı koyma kararı alındı.
- ❖ Kongre başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirildi. Erzurum Kongresi'nde seçilen Temsil Heyeti'nin üye sayısı on beşe çıkarıldı.
- ❖ Ayrıca, Ankara'da bulunan Ali Fuat (Cebesoy) Paşa, Batı Anadolu Milli Kuvvetler Genel Komutanlığı'na atandı. 3 Eylül 1919'da Milli Mücadelenin yayın organı olmak üzere **İrade-i Milliye** adlı gazete Sivas'ta çıkarıldı.

Önemi:

- Toplanış ve aldığı kararla bakımından **ULUSAL** bir kongredir.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedilmiştir. Tek koşul **TAM BAĞIMSIZLIK'TIR**.
- Milli cemiyetler "**Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti**" adı altında birleştirildi. Böylece Milli Mücadelenin tek merkezden yönetilmesi ve ülke bütünlüğünü koruma çabaları Mustafa Kemal'in iyi bir yönetici ve devlet adamı olduğunu gösterir.
- Ali Fuat Paşa Batı Cephesi komutanlığına atandı. Bu da Temsil Heyetinin hükümet gibi hareket ettiğini **yürütme yetkisini** kullandığını gösterir.

Amasya Görüşmeleri (20 – 22 Ekim 1919)

Temsil Heyeti adına Mustafa Kemal ile İstanbul hükümeti adına Salih Paşa arasında yapılan bu görüşmelerde aşağıdaki kararlar alınmıştır

- ❖ İstanbul Hükümeti Erzurum ve Sivas Kongreleri'nde alınan kararları aynen kabul edecek.
- ❖ Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, hukuki bir kuruluş olarak İstanbul Hükümeti'nce tanınacaktır.
- ❖ Meclis-i Mebusan derhal toplanmalıdır
- ❖ Temsil Heyeti'nin görüşü alınmadan İstanbul Hükümeti hiçbir uluslararası barış antlaşmasını imzalamayacaktır.
- ❖ Meclis-i Mebusan'ın güvenli olmayan İstanbul'da toplanması uygun değildir.

Önemi:

- ❖ İstanbul Hükümeti bu görüşmeler ile Temsil Heyetini resmen tanımış oldu.
- ❖ Tek kabul edilen karar Mebusan Meclisi'nin açılması olmuştur.

MEBUSAN MECLİSİ'NİN TOPLANMASI VE MİSAK-I MİLLİ'NİN KABULU

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELİŞİ (27 Aralık 1919):

Mustafa Kemal, gelişmeleri yakından izleyebilmek için Temsil Heyeti ile birlikte Ankara'ya geldi. Çünkü:

- ❖ Ankara, ulaşım ve haberleşmenin iyi olması,
- ❖ İstanbul'a ve Batı Cephesine yakın olması,
- ❖ Yurdun ortasında ve güvenli bir konuma sahipti. Henüz işgale uğramamıştı

SON OSMANLI MEBUSAN MECLİSİ ve MİSAK-I MİLLİ KARARLARI

Mustafa Kemal İstanbul'un işgal altında olması nedeniyle buradaki meclisin rahat çalışamayacağını, sağlıklı kararlar alamayacağını, alınsa bile uygulanamayacağını söylemiştir.

Başşehirin İstanbul olması, padişahın varlığı ve anayasa gereği meclis, 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı.

Kendisi İstanbul'a gidemeyen Mustafa Kemal, meclis başkanı seçilmek ve Müdafaa-i Hukuk Grubu kurulmasını istediysede bu mümkün olmadı.

Osmanlı meb'usları, kendi aralarında **Felah-ı Vatan Grubu**'nu oluşturdular. Bu grup, Misak-ı Milli adlı bir bildiri yayınlarak bunu mecliste ilan ettiler.

Misak-ı Milli Kararları(28 Ocak 1920)

- ❖ Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığında işgal altında olmayan Türk vatanının tümü ayrılmaz bir bütündür. [Milli sınırlar çizilerek ülke bütünlüğü vurgulanmıştır.]
- ❖ Osmanlı Devletinin yalnızca Arap çoğunluğu bulunan ve Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanması sırasında İtilaf Devletleri ordularının işgalinde olan Arap memleketlerinin durumu, halkın serbestçe verecekleri oya göre tespit edilmesi gereklidir.
- ❖ Batı Trakya'nın durumunun tespitinde halkoyuna başvurulmalıdır. [Çoğunluğu Türk olmasına güvenilmiştir.]
- ❖ Kendi istekleriyle ana vatana katılmış olan Kars, Ardahan ve Batum için gerekirse halkın oyuna başvurulmalıdır. [Çoğunluğu Türk olmasına güvenilmiştir.]
- ❖ İstanbul ve Marmara denizinin güvenliği sağlandıktan sonra Boğazların dünya ticaretine ve ulaşımına açılması sağlanacaktır.
- ❖ Müslüman olmayan azınlıkların hakları komşu ülkelerdeki Müslüman halkı da aynı haktan yararlanmaları koşuluyla kabul edilecektir.
- ❖ Milli ve ekonomik gelişmemizi mümkün kılmak amacıyla siyasi, adli, mali gelişmemize engel olan kapitülasyonlar kaldırılmalıdır.

Önemi:

Misak-ı Milli, Mustafa Kemal'in fikirlerinin ve Sivas Kongresi kararlarının, Osmanlı parlamentosunca kabul edilmesidir.

- İtilaf Devletleri ile yapılacak barışın esasları dünyaya duyurulmuştur.
- Misak-ı Milli Türk vatanının sınırlarını belirliyordu. Vurgulanan VATANIN PARÇALANMAYACAĞIDIR.
- Ulusal egemenlik ve bağımsızlığın önemli olduğu açıkça ifade ediliyordu. Bu kararlar ile yurdumuzun işgaline açıkça karşı çıkılıyordu.
- Bağımsızlık için her şeyin yapılacağı açıkça belirtiliyordu.
- Sivas Kongresinden sonra ilk siyasal zaferdir.

İSTANBUL'UN İŞGALİ (16 MART 1920):

Misak-ı Milli kararlarını beklentilerine aykırı bulan itilâf Devletleri: İstanbul'u resmen işgal ettiler. Mebuslar Meclisi'ni basarak, Temsil Heyeti'nin görüşleri doğrultusunda çalışan Mebusları tutukladılar. Bazıları Anadolu'ya kaçtılar. Anadolu'da sürdürülen millî mücadeleden vazgeçilmezse, İstanbul'u tamamen alacaklarını ilân ettiler. Sultan Vahdettin, Mebuslar Meclisini kapattı. (11 Nisan 1920). Böylece II. Meşrutiyet'te resmen sona erdi. Ali Rıza Paşa, Hükümet Başkanlığından istifa etti. Salih Paşa Hükümeti kuruldu. O da istifa etti ve yerine tekrar Damat Ferit Paşa geçti.

İstanbul'un İşgaline Karşı Mustafa Kemal'in Aldığı Önlemler:

- ❖ Durumu vatanın her tarafına duyurdu ve protesto etti.
- ❖ İstanbul ile telgraf ve telefon haberleşmesinin kesilmesini istedi.
- ❖ İstanbul'daki tutuklamalara karşı, Anadolu'daki İtilâf Devletleri subaylarının tutuklanmasını istedi.
- ❖ Anadolu'dan İstanbul'a her türlü malî kaynak gönderimini durdurdu.
- ❖ İşgal güçlerinin İstanbul ve Adana'dan Anadolu'ya yapacakları sevkiate engel olmak için Geyve ve Ulukışla demiryollarını tahrip ettirdi.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

Mustafa Kemal, İstanbul'un işgal edilmesi üzerine 19 Mart 1920'de bir genelge yayımlayarak Ankara'da yeni bir meclisin açılacağını bildirdi. BMM, Anadolu'nun çeşitli yerlerinden seçilen milletvekilleri ile İstanbul'dan kaçabilen milletvekillerin Ankara'da toplanmasından sonra 23 Nisan 1920'de açıldı.

Mustafa Kemal, 24 Nisan 1920 günü yapılan toplantıda kendi öncülüğünde kurulan meclise başkan seçildi. Meclis başkanlığı görevini cumhurbaşkanı seçildiği 29 Ekim 1923 tarihine kadar devam ettirdi.

Mustafa Kemal'in 24 Nisan 1920'de meclise verdiği önerge ile meclisin hukuki ve siyasi yapısı düzenlenmiştir.

Bu önergenin maddeleri:

- ❖ Hükümet kurmak zorunludur.
- ❖ Geçici bir meclis başkanı veya padişah vekili atamak doğru değildir.
- ❖ Meclisten seçilecek bir heyet meclise vekil olarak hükümet işlerini görür. Meclisin başkanı hükümetin de başkanıdır.
- ❖ Meclis hükümeti sistemi benimsenmiştir. (**Meclis Hükümeti Sistemi:** Bakanlar tek tek milletvekilleri arasından mecliste yapılan oylama ile seçilir. Yürütme gücü meclise ait olduğu için meclis başkanı da hükümetin doğal başkanıdır. Cumhuriyetin ilanına kadar bu sistem uygulanmıştır.)
- ❖ Mecliste ortaya çıkan millet iradesi yurdun kaderine el koymuştur. BMM'nin üstünde bir güç yoktur.
- ❖ BMM yasama ve yürütme yetkilerini kendisinde toplamıştır.
- ❖ Güçler birliği ilkesi (yasama, yürütme ve yargı güçlerinin bir mecliste toplanması) kabul edilmiştir.
- ❖ Padişah ve halifenin durumu, ülke işgalden kurtulduktan sonra, meclisin vereceği kararla belirlenecektir.

İlk Meclisin Özellikleri

- BMM'nin açılması ile milli egemenliğe dayalı yeni Türk Devleti kurulmuştur.
- Misak-ı Milli'yi ilke edinmiştir. Öncelikle bağımsızlık hedeflemiştir.
- Kurtuluş Savaşı'nı yönetmiş ve kazanmıştır.
- BMM'nin açılmasıyla Temsil Heyeti'nin görevi sona ermiştir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE KARŞI ÇIKAN AYAKLANMALAR

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

BMM'nin açılış hazırlıklarının yapıldığı dönemde Damat Ferit Paşa İtilaf Devletleri tarafından tekrar sadrazamlığa getirildi. Damat Ferit Paşa, Anadolu'daki Milli Mücadele'yi durdurmak için İngilizlerin de desteğini alarak harekete geçti. Şeyhülislam'dan Mustafa Kemal'i ve Milli Mücadele'ye katılanları padişaha karşı gösteren bir fetva aldı. Bu fetva Anadolu'nun her yerine dağıtıldı. Ayrıca yerel ayaklanmalar el altından desteklendi. Onlarından sonuç getirmeyeceği anlaşıncı Kuvay-ı İnzibatiye adı verilen bir ordu kurdu. Bu ordu Kuvay-ı Milliye engellemek, Kuvay-ı Milliye'ye karşı ayaklananları desteklemek için kurulmuştu. Başlayan isyanlar BMM'ni uzun süre uğraştırdı. Düşmanla mücadele edileceği yerde kardeşkanı dökülmesine ve Kurtuluş Savaşının kazanılmasının gecikmesine neden oldu.

Sebepleri

- ✓ İstanbul hükümetinin kışkırtması
- ✓ İtilaf devletlerinin kışkırtması ve desteklemesi
- ✓ Şeyhülislamın fetvasının rolü
- ✓ Halkın askerlikten ve savaştan bıkmaması
- ✓ Kuva-yi milliye birliklerinin halka karşı bazı olumsuz davranışlarda bulunması
- ✓ Azınlıkların çalışmaları ve bağımsızlık istemeleri

İstanbul Hükümetinin Çıkarttığı Ayaklanmalar

- ❖ Ahmet Anzavur Ayaklanması
- ❖ Kuva-yi inzibatiye (Halife Ordusu): Kuva-yi Milliye'yi dağıtmak için Damat Ferit Paşa kurdu. Bu ordu, Kuva-yi Milliye birliklerine saldırdı ise de püskürtüldü.

İstanbul Hükümeti İle İşgalci Güçlerin Birlikte Çıkarttığı Ayaklanmalar

- ❖ Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı ayaklanması
- ❖ Konya ayaklanması (Delibaş)
- ❖ Afyon ayaklanması (Çopur Musa)
- ❖ Millî aşireti ayaklanması (Urfa)
- ❖ Yozgat ayaklanması

Azınlıkların Çıkarttığı Ayaklanmalar

- ❖ Pontus Rum Ayaklanması
- ❖ Ermeni intikamcılar

Kuva-yi Milliye Yanlısı Olup, Sonradan Ayaklananlar

- ❖ Çerkez Ethem ayaklanması (Yunanlılara sığındı. I. İnönü Savaşında isyan bastırıldı.)
- ❖ Demirci Mehmet Efe ayaklanması
- ** Kuva-yi Milliyeciler düzenli orduya girmek için ayaklandı.

BMM'nin isyanlara Karşı Aldığı Önlemler

- ❖ İstanbul'la her türlü bağlantı kesildi.
- ❖ Şeyhülislamın fetvasına karşılık Ankara Müftüsü Rifat Börekçi'den yaklaşık yüz elli müftünün imzaladığı fetva alınmıştır.
- ❖ Olumsuz propagandalarına karşı halka gerçekleri anlatacak Anadolu Ajansı kurulmuştur (6 Nisan 1920).
- ❖ Hıyanet-i Vataniye Kanunu çıkarıldı. (29 Nisan 1920).
- ❖ Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nu uygulamak için İstiklal Mahkemeleri kuruldu.

Sonuçları

- ✓ Milli mücadelenin kazanılmasını geciktirmiştir.
- ✓ Anadolu'daki işgalleri kolaylaştırmıştır.
- ✓ Çok sayıda Müslüman Türk insanı şehit düşmüştür.
- ✓ Maddi yönden büyük kayıplara neden olmuştur
- ✓ Ayaklanmaların bastırılması BMM'nin otoritesini ve gücünü artırmıştır.
- ✓ Ayaklanmaların bastırılmasıyla milli birliğin sarsılıp yok olmayacağı anlaşılmıştır.
- ✓ Ayaklanmaların bastırılması hilafeti, saltanatı ve Osmanlı hükümetinin otoritesini zayıflatmıştır.

GEÇERSİZ ANTLAŞMA: SEVR ANTLAŞMASI

BARIŞ ANTLAŞMASI MI, ÖLÜM FERMANI MI?

İtilaf Devletleri, yenilen devletlerle yapılacak barışın esaslarını Paris Barış Konferansı'nda belirlemişlerdi. Ancak Osmanlı Devleti ile yapılacak barışın esasları belirlenemedi. Çünkü İtilaf Devletleri Osmanlı topraklarının paylaşılması konusunda anlaşmazlığa düşmüşlerdi. İtilaf Devletleri İtalya'nın San Remo şehrinde 18-26 Nisan 1920 tarihinde barış taslağına son şeklini verdiler. İstanbul Hükümeti, antlaşma taslağındaki bazı şartların kabul edilemez olduğunu bildirdi. Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için Yunanlılar Balıkesir, Bursa ve Edirne'ye, İngilizler ise Bandırma ve Mudanya'ya asker çıkardılar. Bu gelişmeler karşısında İstanbul Hükümeti, antlaşmayı imzalamak zorunda kaldı. (10 Ağustos 1920)

Maddeleri:

- ❖ İstanbul, Osmanlı Devletinin başkenti olarak kalacak, fakat Osmanlı Devleti azınlıkların haklarını gözetmezse İstanbul, Türklerin elinden alınacaktı.
- ❖ Boğazlar, her zaman bütün devletlerin gemilerine açık bulundurulacak ve "Boğazlar Komisyonu" nün idaresinde bulunacak.
- ❖ Doğu Anadolu'da Kürdistan ve Ermenistan devletleri kurulacak.
- ❖ İzmir dâhil, Ege bölgesinin büyük bir bölümü ile Midye - Büyük çekmece çizgisinin batısında kalan bütün Trakya, Yunanlılar'a verilecek.
- ❖ Antalya ve Konya yöresi, İtalyanlara verilecek.
- ❖ Adana, Malatya ve Sivas dolaylarını birleştiren bölgeler ile Suriye Fransızlar'a verilecek.
- ❖ Arabistan ve Irak, İngilizlere verilecek.
- ❖ Askerlikte, mecburi hizmet olmayacak. Elli bin kişilik bir ordu bulundurulacak. Bu ordunun, Tank ağır makineli tüfek, top ve uçağı olmayacak.
- ❖ Azınlıklara geniş haklar verilecek. Müslüman milletlerden de azınlık ihdas edilecek.

Önemi:

- Türk Milletine yaşama hakkı tanımayan ve Türk vatanının parçalanmasını öngören bir antlaşmadır.
- Müslüman azınlıklar iddiası ile Türk milletinin de parçalanması plânlanmıştır.
- BMM bu antlaşmayı tanımadı. Çünkü Antlaşmayı kendisi değil, İstanbul Hükümeti imzalamıştı. Mustafa Kemal BMM Başkanı olur olmaz bu konuda gerekli duyuruyu yapmıştı. Ayrıca, Türk milletini yok sayan, Türk vatanının parçalanmasını öngören bu antlaşma kabul edilemezdi.
- İmzalayan ve onaylayanlar vatan haini kabul edildi.
- Sevr Antlaşmasını BMM kabul etmediği için yürürlüğe girememiştir.

3. ÜNİTE

MİLLİ BİR DESTAN: YA İSTİKLAL YA ÖLÜM

DOĞU VE GÜNEY CEPHESİ

DOĞU CEPHESİ

1. Dünya Savaşı sırasında Ermeniler katliam yaptıkları için Tehcir Kanunu (zorunlu göç) ile güvenli yer olan güneye savaş bitene kadar sevk edilmişlerdir. Savaş bittikten sonra İtilaf Devletleri'nin de desteğini alan Ermeniler, Anadolu'da katliamlara başlamış ve Sevr Antlaşması'nda vaat edilen toprakları almak amacıyla girişimlerde bulunmuştur. Bunun üzerine BMM'nin onayı ile **Kazım Karabekir** komutasındaki **15. Kolordu** Ermenileri yenilgiye uğratmış, Ermenilerle 3 Aralık 1920'de **Gümrü Antlaşması** imzalanmıştır.

Maddeleri:

- ❖ Kars, Sarıkamış, Iğdır ve Kağızman Türklerde kalacak.
- ❖ Doğu sınırı Aras nehri olacak.
- ❖ Ermeniler Misak-ı Milli'yi kabul edecek.
- ❖ Sevr Antlaşması'nı tanımayacak.
- ❖ Ermeniler, Türklerle karşı hiçbir düşmanca girişimde bulunmayacak.
- ❖ Türklerle savaşmamış Ermeniler geri dönebilecek.
- ❖ Ermeniler, silah, top gibi savaş aletleri verecek.

Önemi

- TBMM'nin uluslararası alanda kazandığı ilk askeri ve siyasi zaferdir.
- Misak-ı Milli'yi ve TBMM'yi tanıyan ilk devlet Ermenilerdir.
- Sevr Antlaşmasını ilk tanınamamıştır ve uygulanamayacağı ilk defa belli olmuştur.
- Doğu Cephesi kapanmış, buradaki birlikler Batı Cephesine kaydırılmıştır.

GÜNEY CEPHESİ

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra işgal edilen ilk Türk toprağı Musul olmuştur(İngilizler tarafından) Daha sonra İngilizler Adana, Urfa, Antep ve Maraş bölgelerine önce girmiş, fakat bir süre sonra buralar Fransızlara bırakılmıştı. (Fransızlar, Musul ve Kerkük gibi petrol bakımından zengin olan yerlerin İngilizler tarafından işgal edilmesini kabul etmiştir.) Fransızlar bu bölgelerde Suriye ve Mısır'daki Ermeni silahlı kuvvetleri ile birlikte hareket etmiş, Türk halkına karşı yapılan saldırıları desteklemişti. Güney cephesindeki ilk silahlı direniş Fransızlara karşı Hatay Dört Yol'da başlamıştır.

Maraş Savunması

30 Ekim 1919 da Fransızların bölgeyi işgal edip Mısır ve Suriye'den getirdiğı Ermenileri Türklere karşı saldırtması üzerine başlayan direniş hareketidir. Buradaki direniş hareketini ilk başlatan **Sütçü İmam**'dır. Kılıç Ali, Yörük Salim ve Binbaşı Suzi Bey komutasında teşkilatlanan Kuvayi Milliye Birlikleri 12 Şubat 1920 Fransız ve Ermenilerin geri çekilmesini sağlamışlardır.

Not: TBMM 1973'te Maraş iline "**Kahraman**" unvanı ve İstiklal Madalyası verdi. Böylece şehrin

adı Kahramanmaraş oldu

Urfa Savunması:

30 Ekim 1919 da Fransızların burayı işgal ederek Ermenilerle birlikte halkın can ve mal güvenliğini tehdit etmesi üzerine başlayan direniş hareketidir. **Ali Saip Bey** önderliğinde teşkilatlanan Kuavi Milliye birlikleri Nisan 1920 de düşmanın geri çekilmesini sağlamışlardır.

Not: 1984 yılında Urfa şehrine TBMM tarafından "**Şanlı**" unvanı verilmiştir.

Antep Savunması:

Fransızların burayı İngilizlerden devralarak Ermenilerle işbirliği yapmaları üzerine başlayan direniş hareketidir. Antep halkı ve Teğmen **Şahin Bey**'in başarıları üzerine şehre anacak bir yıl sonra girebilen Fransızlar ,Ankara Antlaşması ile bölgeden çekileceklerdir.

Not: Büyük Millet Meclisi 1921'de Antep iline "**Gazi**" unvanını vermiştir.

Not: Güney Cephesindeki başarı tamamen Kuvayi Milliye'ye aittir.

Not: Sakarya Savaşı'ndan sonra Fransızlar TBMM ile Ankara Antlaşması'nı imzalayarak Hatay ve İskenderun dışındaki bölgeleri terk etmişler böylece Güney Cephesi kapanmıştır.

BATI CEPHESİ

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI

İzmir'in işgalinden sonra Kuva-yı Milliye birlikleri Ayvalık, Bergama, Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli ve Aydın'da Yunanlılara karşı başarılı mücadeleler vermiştir. Kuva-yı Milliye düşmanı oylayabiliyor fakat düşmanı yurttan atacak şekilde karşı taarruza geçemiyordu. Bu durumu bilen Mustafa Kemal, düzenli ordunun kurulmasının şart olduğuna inanıyordu 22 Haziran 1920'de başlayan Yunan Taarruzu, Gediz muharebelerinde Kuva-yı Milliye'nin yenilgisine sebep oldu. Kuva-yı Milliye'nin komutanı olan Ali Fuat Cebesoy mağlubiyete Kuva-yı Milliye'nin disiplinsizlik ve düzensizliğini sebep gösterirken Kuva-yı Milliyeciler mağlubiyetin sebebi olarak Ali Fuat Cebesoy'un başarısızlığını ileri sürüyorlardı. Gediz muharebeleri, Mustafa Kemal'in düzenli ordu

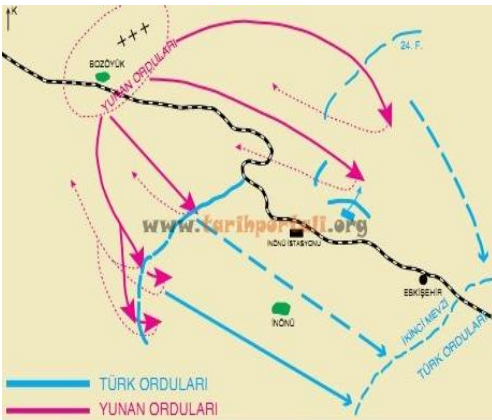
konusundaki düşüncelerini haklı çıkarmış ve bunun üzerine 8 Kasım 1920'de yapılan meclis toplantısı sonucunda Ali Fuat Cebesoy'un Moskova büyük elçiliğine tayin edilmesine ve düzenli ordunun kurulmasına karar verilmiştir. Batı Cephesinde düzenli orduyu kurmakla İsmet İnönü görevlendirildi. Cephenin güneyi ise Refet Bele'nin komutasına verildi.

Not: 27 Aralık 1920'de Kuva-yı Milliye'nin, kaldırılarak düzenli orduya katılması kararlaştırıldı

Düzenli Ordunun Kurulma Sebepleri:

- Halk ile Kuva-yı Milliye birliklerinin karşı karşıya gelmeye başlaması
- Yunan ilerleyişinin durdurulamayışı
- Kuva-yı Milliye'nin merkezi otoriteden yoksun oluşu
- Kuva-yı Milliye'nin bölgesel amaçlı olması

I. İNÖNÜ SAVAŞI

Çerkez Ethem Ayaklanması'ndan yararlanmak ve işgal bölgelerini genişletmek isteyen Yunanların Eskişehir'i alıp, Ankara'ya doğru yönelerek Ulusal Kurtuluş Hareketi'ni bozmak istemeleri yüzünden çıkmıştır. İsmet Bey komutasındaki Türk ordusu başarılı savunma savaşı yaparak Yunanlıların çekilmesini sağlamıştır.

Sonuçları:

- ❖ Düzenli ordunun ilk askeri başarısıdır.
- ❖ TBMM'ye güven artmıştır.
- ❖ Düzenli orduya katılımlar artmıştır.
- ❖ Çerkez Ethem isyanı da bastırılmıştır.

I. İnönü Savaşı Sonrası Yaşanan Gelişmeler

Teşkilat-ı Esasiye Kanunu [1921 Anayasası (20 Ocak 1921)]

BMM açıldığı günden itibaren kendisine meşruiyet kazandırma çabası içerisindeydi. I. İnönü Savaşı'nın kazanılmasının getirdiği güvenle, Türkiye'nin ilk anayasası olan Teşkilat-ı Esasiye Kanunu kabul edildi. Anayasa 23 madde ve bir ek maddeden oluşuyordu. Ulusal egemenlik ve yönetim esaslarıyla ilgili maddeler içeren bu anayasada; kişi hak ve özgürlükleriyle ilgili maddelerde Osmanlı anayasasının (Kanun-i Esasi) hükümleri geçerli olacaktı. Bu anayasanın önemli maddeleri şunlardır:

- ❖ Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- ❖ Yürütme ve yasama yetkisi BMM'nindir.
- ❖ Türkiye Devleti, Büyük Millet Meclisi tarafından yönetilir ve hükûmet BMM Hükûmeti adını alır.
- ❖ Din buyruklarının yerine getirilmesi, kanun konması, barış yapılması, savaş kararı verilmesi gibi esas haklar BMM'ye aittir.

Londra Konferansı (21 Şubat-12 Mart 1921)

İngiltere'nin çağrısı ile toplandı. Amacı Sevr Antlaşması'nı biraz hafifleterek Anadolu hareketine kabul ettirmektir.

TBMM Hükümeti'nin Konferansa katılma nedeni:

- Misak-ı Milli kararlarının propagandasını yapmak,
- Türk ulusunun haklı davasını dünyaya duyurmak,
- TBMM'nin hukuksal varlığını kanıtlamak ve itilaf Devletleri'nce yapılan; "Anadolu hükümeti barış istemiyor, savaş istiyor." propagandasını etkisiz kılmaktır.

Konferansa iki hükümetin de çağrılma nedeni: Konferansa TBMM ile İstanbul Hükümeti birlikte çağrılmıştı. Amaç İstanbul ve TBMM Hükümetleri arasındaki düşmanlıktan yararlanmak ve bundan kazançlı çıkmaktır.

Konferansa, TBMM adına Dışişleri Bakanı Bekir Sami Bey, İstanbul Hükümeti adına Tefik Paşa katıldı. Konferansta ilk söz Tefik Paşa'ya verildi. O da; "Söz, milletin asıl temsilcilerine aittir." diyerek sözü TBMM temsilcilerine bıraktı. Böylece itilaf Devletleri'nin oyununu bozmuş ve TBMM'nin işini kolaylaştırmıştır. Konferans bir sonuç alınmadan dağıldı.

TBMM adına önemi: İtilaf Devletleri bu konferansa katılan TBMM Hükümetini ilk defa resmi olarak tanımış oldular

Afganistan'la Dostluk Antlaşması (1 Mart 1921)

I. İnönü savaşından sonra Moskova'da Türk ve Afgan heyetleri arasında Türk-Afgan dostluk antlaşması imzalanmıştır. Antlaşmaya göre her iki taraftan biri saldırıya uğrayacak olursa karşılıklı olarak birbirlerine yardım edeceklerdi.

Not: TBMM'yi tanıyan ilk İslam devletidir.

İstiklal Marşı'nın Kabulü (12 Mart 1921)

Türkler bağımsız milli devletlerini kurunca, milletin bağımsızlık sevgisini ve isteğini dile getirecek bir marşın yazılması mecburi hale geldi. TBMM, **12 Mart 1921'de Mehmet Akif Ersoy'un** şiirini **İstiklal Marşı** olarak kabul etti. **Osman Zeki Üngör'ün** bestelediği İstiklal Marşı, Türk milletinin bağımsızlık azmini simgeleyen ve dile getiren, değişmez Milli Marşı oldu.

Moskova Antlaşması (16 Mart 1921)

Bolşevik Devrimi'nden sonra Sovyet Rusya; kendi sınır güvenliği için avantaj sağlamak amacıyla TBMM'nin itilaf Devletleri'ne karşı verdiği mücadeleyi destekliyordu. İki ülke arasındaki yakınlaşma ve işbirliği I. İnönü Savaşı'nın sonucunda gerçekleşti. TBMM ve Sovyet Rusya arasında 16 Mart 1921 'de Moskova Antlaşması yapıldı.

Bu antlaşmaya göre:

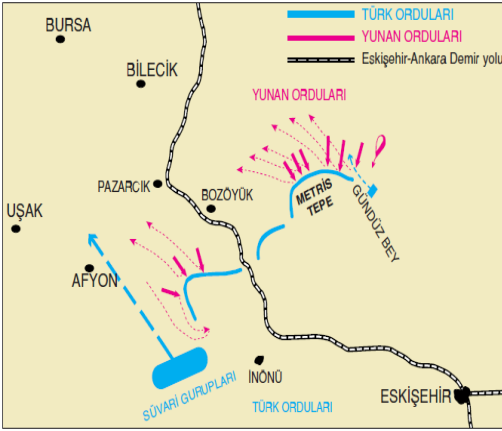
- ❖ Çarlık Rusyası ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan tüm antlaşmalar geçersizdir.
- ❖ Taraflardan birinin tanımadığı siyasi bir belgeyi diğeri de tanımayacaktır.
- ❖ Sovyet Hükümeti kapitülasyonların kaldırıldığını kabul edecektir.
- ❖ Sovyet Rusya, TBMM'ye para, silah ve malzeme yardımı yapacaktır.

Not: Rusya Moskova Antlaşması ile Misak-ı Milli'yi tanımıştır. Doğu sınırimız çizilmiştir. Sovyet Rusya TBMM'yi tanıyan ilk Avrupa devleti olmuştur.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (26 MART-1 NİSAN 1921)

Londra Konferansı'nda başarılı olamayan İngilizlerin Yunan ordusunu tekrar harekete geçirmesi savaşın nedenidir. Amaç; TBMM'ye Sevr'i zorla kabul ettirmektir. Fakat, Yunanlar, İsmet Paşa komutasındaki Türk ordusu tarafından yenilgiye uğratıldı.

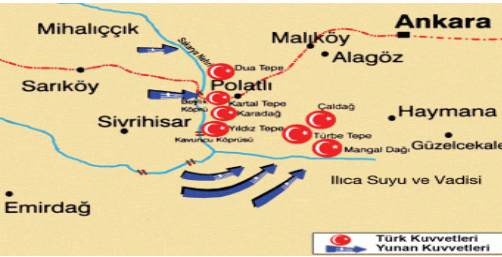
Sonuçları

- ❖ TBMM'nin gücü ve otoritesi arttı. Düzenli orduya katılımlar arttı.
- ❖ İtalya, Anadolu'nun işgal edilemeyeceğini anladı ve işgal ettiği bölgelerden çekilmeye başladı. İtalyanlar ve Fransızlar Yunanistan'ı desteklemenin bir işe yaramayacağını gördüler. İtilaf Devletleri arasındaki görüş arılıkları belirginleşmeye başladı.
- ❖ İngilizlerin Yunanistan'a olan güveni zayıfladı. İngiliz sömürgelerindeki Müslümanlar da İngiltere'ye sorun çıkarmaya başladı.

Not: M. Kemal Paşa, II. İnönü Savaşı'nı kazanan İsmet Paşa'ya çektiği telgrafta "Siz orada yalnız düşmanı değil milletin makûs talihini de yendiniz" demiştir.

ESKİŞEHİR-KÜTAHYA SAVAŞLARI (10-24 TEMMUZ 1921)

Yunanistan, İnönü Savaşlarında Türk ordusunun savunma savaşı yaptığını gördü ve bu ordunun saldırı gücüne ulaşmadan yok edilmesi için iyi donatılmış bir ordu ile saldırıya geçti. Yunanlar Eskişehir, Afyon ve Kütahya'yı ele geçirdiler. Türk ordusu asker kaybını önlemek için Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekildi.

Sonuçları

- ❖ Sakarya ırmağı iki ordu arasında sınır oldu.
- ❖ Afyon, Kütahya, Eskişehir işgale uğradı.
- ❖ İtalyanlar Anadolu'dan geri çekilme işlemini durdular.
- ❖ Fransızlar barış yapmaktan vazgeçtiler.
- ❖ TBMM'nin Kayseri'ye taşınması gündeme geldi.
- ❖ Düzenli ordunun kaldırılarak Kuvay-ı Milliye'ye geçilmesi fikri ortaya çıktı.
- ❖ TBMM'de tartışmalar başladı

MAARİF KONGRESİ (15-21 TEMMUZ 1921)

Kütahya-Eskişehir Muharebelerinin devam ettiği sırada Ankara'da 180 kişinin katıldığı Maarif (Eğitim) Kongresi düzenlenmiştir.

Düzenlenme Amacı: Kurtuluş Savaşı'nı kazandıktan sonra yeni Türk devletinin eğitim politikasını belirlemektir. Kongreye Mustafa Kemal'de katılmıştır.

Önemi: Savaşın en şiddetli döneminde böyle bir kongrenin düzenlenmesi Atatürk'ün eğitime verdiği önemi göstermektedir. Atatürk bu kongrede yaptığı konuşmada "Milli kimliğimize zarar veren zararlı fikirlerle mücadele edilmesi" gerektiğini vurgulamıştır

MİLLÎ MÜCADELE, MİLLÎ SEFERBERLİK: TEKÂLİF-İ MİLLÎYE

BAŞKOMUTANLIK YASASI ve TEKÂLİF-İ MİLLÎYE EMİRLERİ

Başkomutanlık Yasası (5 Ağustos 1921)

Yunan ilerleyişini durdurmak için Mustafa Kemal Paşa'nın ordunun başına geçmesi fikri gündeme geldi. TBMM'deki milletvekillerinin çoğunluğunun isteğiyle Mustafa Kemal Paşa başkomutanlığa seçildi. Savaşın kazanılması amacıyla daha hızlı kararlar alabilmesi ve uygulayabilmesi için Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM'nin bütün yetkileri üç ay süre ile verildi. (Bu yetki daha sonra uzatıldı.) Böylece Mustafa Kemal Paşa Erzurum Kongresi öncesi istifa ettiği askerlik mesleğine geri döndü. Ordunun ihtiyacını karşılamak ve orduyu savaşa hazırlamak için Tekalif-i Milliye Emirleri adında mecliste kanun çıkarıldı.

Tekâlif-i Milliye Emirleri (7 Ağustos 1921)

Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktalarından olan Sakarya Meydan Muharebesi öncesi **ordunun ihtiyacını karşılamak** ve Sakarya Savaşı'na hazırlanmak için Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın kanunla kendisine verilen yasama yetkisini kullanarak yayınladığı "Ulusal Yükümlülük Emirleridir". 7 Ağustos 1921'de yayınlanmış olup toplamı on maddedir.

Alınan Kararlar

- ✓ Her ilçede bir tane Tekâlif-i Milliye Komisyonu kurulacak.
- ✓ Halk, elindeki silah ve cephaneyi 3 gün içinde orduya teslim edecek.
- ✓ Her aile bir askeri giydirecek.
- ✓ Yiyecek ve giyecek maddelerinin %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
- ✓ Ticaret adamlarının elindeki her türlü giyim eşyasının %40'ına el konacak ve bunların karşılığı daha sonra geri ödenecek.
- ✓ Her türlü makineli aracın %40'ına el konacak.
- ✓ Halkın elindeki binek hayvanlarının ve taşıt araçlarının %20'sine el konacak.
- ✓ Sahipsiz bütün mallara el konacak.
- ✓ Tüm demirci, dökümcü, nalbant, terzi ve marangoz gibi iş sahipleri ordunun emrinde çalışacak.
- ✓ Halkın elindeki araçlar aylık 100 km. askeri ulaşım yapacaklar

DİRENİŞTEN DİRİLİŞE: SAKARYA'DAN BÜYÜK TAARRUZ'A

SAKARYA SAVAŞI (23 AĞUSTOS 1921)

Mustafa Kemal'in başkomutan olarak yönettiği ve kazandığı ilk savaştır. Mustafa Kemal Tekalifi Milliye Emirleri (Milli Yüklümlülük Emirleri) ile orduyu savaşa hazır hale getirmiştir.

Bu savaşta Mustafa Kemal orduya yeni bir plan uygulattı. Buna göre; **"Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır."** 22 gün süren savaşın sonucunda Yunan ordusu yenilgiye uğratıldı.

Sonuçları:

- ❖ Türk ordusuna duyulan güven arttı.
- ❖ Mustafa Kemal'e başarılarından dolayı Gazilik unvanıyla Mareşallik rütbesi verildi
- ❖ Yunan ordusunun taarruz gücü kırıldı. Bu savaştan sonra Yunan ordusu savunma hazırlıkları yapmaya başladı.
- ❖ Türk ordusu savunma durumundan, saldırı durumuna geçti.
- ❖ İtalya Anadolu'dan tamamen çekildi.
- ❖ Fransa, TBMM ile Ankara Antlaşması'nı imzalayarak Anadolu'dan çekildi.
- ❖ İngiltere, Sevr Antlaşması'nı yumuşatarak ateşkes önerisinde bulundu (Bu öneri bağımsızlığa aykırı olduğu gerekçesiyle TBMM tarafından reddedilmiştir).

Kars Antlaşması (13 Ekim 1921)

Sovyet Rusya'ya bağlı olan Kafkas Cumhuriyetleri (Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan) ile TBMM arasında imzalanmıştır. Bu antlaşma ile Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan Türkiye'yi tanıdı.

Doğu sınırimız kesin şeklini aldı.

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

Güneydeki halkın direnişi, TBMM'nin İnönü ve Sakarya Zaferlerini kazanması Fransa'nın Ankara Antlaşması'nı imzalayıp Anadolu'dan çekilmesine neden olmuştur.

Bu antlaşma ile;

- Hatay, Türkiye sınırları dışında kalmak şartıyla güney sınırı (Suriye sınırı) çizildi.
- Güney Cephesi kapandı.
- Fransa TBMM'yi resmen tanıyan ilk itilaf Devleti oldu

BÜYÜK TAARUZ ve BAŞKOMUTANLIK MEYDAN SAVAŞI (26 AĞUSTOS- 18 EYLÜL 1922)

Nedeni: Türk ordusunun Yunanları Anadolu'dan tamamen çıkararak ülkeyi işgalden kurtarmak ve kesin sonuca ulaşmak istemesidir.

Yapılan Hazırlıklar:

- ✓ Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisi sürekli hale getirildi.
- ✓ Doğu ve Güney Cephesindeki askeri birlikler batı cephesine kaydırıldı.
- ✓ Özellikle Sovyet Rusya'dan silah ve malzeme alındı.
- ✓ Ordunun taarruz eğitimine ağırlık verildi.

Gelişimi: Sakarya Zaferi'nden sonra On bir buçuk ay süren hazırlıkların sonunda 26 Ağustos 1922'de Büyük Taarruz başladı. Aslıhanlar bölgesinde sıkıştırılan Yunan ordusu 30 Ağustos'ta Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile kesin yenilgiye uğratıldı. Mustafa Kemal Paşa "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri" sözüyle birlikte kaçan Yunan ordusu takip edilerek 2 Eylül'de Uşak, 9 Eylül'de İzmir, 11 Eylül'de Bursa ve 18 Eylül'de tüm Batı Anadolu düşman işgalinden kurtarıldı.

Sonuçları:

- ❖ Kurtuluş Savaşı başarıya ulaştı.
- ❖ Kurtuluş Savaşı'nın sıcak savaş dönemi bitti, diplomatik mücadele dönemi başladı.
- ❖ Yunanlıların çekilmesi üzerine Türk ordusuyla İngiliz kuvvetleri karşı karşıya geldiler.
- ❖ İtilaf devletleri ateşkes teklifinde bulundular.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922)

TBMM, İngiltere, Fransa ve İtalya'nın temsilcilerinin katılımıyla imzalanmıştır (Yunanistan konferansa katılmamış, Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.).

Maddeleri:

- ❖ 14-15 Ekim gecesinden başlayarak silahlı çatışmalar duracaktır.
- ❖ Yunanlar 15 gün içinde Doğu Trakya'yı boşaltacaklardır. Buraya itilaf Devletleri birlikleri yerleşecek ve 1 ay sonra da buraları TBMM kuvvetlerine teslim edeceklerdir (Doğu Trakya'nın doğrudan TBMM'ye verilmemesinin nedeni Türk-Yunan kuvvetleri arasında bir çatışma çıkabileceği endişesidir. Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, İstanbul savaş yapmadan oldu).
- ❖ Barış imzalanana kadar Türk ordusu Doğu Trakya'ya asker geçirmeyecek, ancak 8000 kişilik bir jandarma kuvveti bulundurulabilecektir.
- ❖ Boğazlar ve İstanbul, TBMM yönetimine bırakılacak, ancak barış imzalanıncaya kadar itilaf kuvvetleri İstanbul'da kalacaktır.

Önemi:

- İtilaf Devletleri TBMM'yi resmen tanıdı.
- Mondros Ateşkes Antlaşması geçerliliğini yitirdi ve bu ateşkes, Lozan Barış Antlaşması'na zemin hazırladı.
- Doğu Trakya savaş yapılmadan diplomatik yollarla kurtarıldı.
- İstanbul Hükümeti hukuken yok sayıldı

TÜRKİYE’NİN TAPU SENEDİ: LOZAN ANTLAŞMASI

LOZAN ANTLAŞMASI (24 TEMMUZ 1923)

I. Lozan Görüşmeleri: 20 Kasım 1922- 4 Şubat 1923

II. Lozan Görüşmeleri: 23 Nisan 1923 - 24 Temmuz 1923

Katılan Devletler İngiltere - İtalya - Yunanistan – Fransa-Japonya - Romanya - Yugoslavya

Boğazlarla ilgili Görüşmelere Katılanlar; Sovyet Rusya-Bulgaristan **Gözlemci Devlet:** ABD

Konferansa Gönderilecek Temsilci Sorunu: TBMM'yi Lozan Konferansı'nda hükümet başkanı Rauf (Orbay) Bey temsil etmek istiyordu. Amacı Mondros Ateşkesi'ni imzalamakla edindiği kötü izlenimi silmekti. Mustafa Kemal Paşa Mudanya'da başarılı bir ateşkes imzalamış olan İsmet Paşa'yı tercih etti. TBMM tarafından İsmet Paşa'nın temsilci olması kararlaştırıldı.

Konferansta Görüşülecek Konular: Türk heyeti, konferansta sadece Kurtuluş Savaşı'yla ilgili konuları değil yüzlerce yıllık sorunları görüşecekti. Türk heyeti iki konuda kesinlikle taviz vermeyecekti, bunlar; Ermeni meselesi Kapitülasyonların kaldırılması Konferansta görüşülecek diğer konularla ilgili olarak ise pazarlık yapılacaktı.

Lozan Görüşmelerinin Başlaması ve Kesilmesi: 20 Kasım 1922'de başlayan Lozan görüşmeleri bir süre sonra tıkanıp, İtilaf devletleri Türk heyetinden birçok konuda taviz istediler. En çok anlaşmazlık çıkan konular şunlardı, Kapitülasyonlar, Dış borçlar, Musul sorunu, Boğazlar sorunu. Bu gelişmeler üzerine Lozan görüşmeleri 4 Şubat 1923'te kesildi. Lozan görüşmelerinin kesildiği dönemde Türkiye'de iki önemli olay meydana geldi. İzmir İ. İktisat Kongresi (17 Şubat 1923) I. TBMM'nin feshedilmesi (1 Nisan 1923)

Lozan Görüşmelerinin Yeniden Başlaması ve Barış Antlaşmasının İmzalanması

Lozan konferansının dağılması üzerine TBMM, boğazlar ve çevresini ele geçirmek için hazırlık yapmaya başladı. İngilizlerle savaş tehlikesi ortaya çıktı. İngiltere'de ise kamuoyu yeni bir savaşa karşı idi. Ayrıca İngiliz sömürgeleri çıkacak bir savaşta yardım göndermeyeceklerini, diğer Avrupa devletleri ise tarafsız kalacaklarını açıkladılar. Her iki tarafında savaşı göze alamaması üzerine konferans yeniden toplandı.

24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalandı.

Antlaşmanın Maddeleri

- ❖ **Sınırlar: Doğu Sınırı:** Görüşülmedi, Kars antlaşması geçerli oldu. **Irak Sınırı:** Musul konusunda anlaşmazlık çıkması üzerine Türkiye ile İngiltere arasında ikili görüşmelere bırakıldı. **Suriye Sınırı:** 20 Ekim 1921'de imzalanan Ankara Antlaşmasına göre belirlendi. **Batı Sınırı:** Meriç nehri sınır oldu. **Ege Adaları:** Bozcaada ve Gökçeada Türkiye'ye, On iki Ada İtalya'ya, diğer bütün Ege adaları silahsızlandırılması şartıyla Yunanistan'a verildi. II. Dünya savaşından sonra imzalanan Paris Antlaşması ile 12 Ada Yunanistan'a verildi.
- ❖ **Boğazlar:** Boğazların yönetimi başkanlığını bir Türk'ün yapacağı uluslararası komisyona bırakılacak Boğazların her iki yakasında yirmişer km'lik alan silahsızlandırılacak. Ticaret gemileri serbestçe boğazlardan geçebilecek. Savaş gemilerine tonaj sınırlaması getirilecek. Savaş ihtimali olduğunda Türkiye boğazları silahlandırabilecek
- ❖ **İstanbul'un Durumu:** İstanbul'un Lozan Antlaşması'nın TBMM'de onaylanmasından sonra bir buçuk ay içerisinde İtilaf devletlerince boşaltılması kararlaştırıldı.
- ❖ **Kapitülasyonlar:** Kapitülasyonların bütün sonuçlarıyla birlikte kaldırılması kabul edildi.

- ❖ **Dış Borçlar:** En çok Fransa ile aramızda bu konuda sorun çıktı. Düyun-u Umumiye İdaresi kaldırıldı. Osmanlı borçları Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler arasında paylaştırıldı. Borçların önemli bir kısmını Türkiye ödeyecekti. Borçlar Türk lirası ya da Fransız frangı ile ve taksitler halinde ödenecekti.
- ❖ **Patrikhane:** Yabancı kiliselerle ilişki kurmaması şartıyla patrikhane İstanbul'da kalacak + Seçilen patriği Türk hükümeti onaylayacak
- ❖ **Yabancı Okullar:** Türkiye'de bulunan bütün yabancı okullar Türk Milli Eğitim sistemine bağlı olacak. Bu okullar Türk müfettişlerince denetlenecek.
- ❖ **Savaş Tazminatı:** Yunanistan'dan savaş tazminatı olarak sadece Edirne'nin Karaağaç istasyonu alındı.
- ❖ **Azınlıklar:** Türkiye'de bulunan bütün azınlıklar Türk vatandaşı sayıldı. Böylece Avrupalı devletlerin içişlerimize karışmaları önlendi. Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumları hariç Yunanistan'daki Türkler ve Türkiye'deki Rumların yer değiştirmesi kararlaştırıldı.

Lozan Antlaşmasının Önemi

- ✓ Türkiye'nin bağımsızlığı tanındı.
- ✓ Lozan Antlaşması uzun süre geçerli olması açısından diğer antlaşmalara örnek oldu.
- ✓ Uzun yıllar süren kapitülasyonlar, dış borçlar, azınlıklar gibi sorunlar çözümlendi.
- ✓ Irak sınırı hariç diğer sınırlarımız belirlendi.
- ✓ Türk bağımsızlık savaşı diğer esir milletlere örnek oldu.

Antlaşma Çözülemeyen Konular: Musul Sorunu, Hatay Sorunu, Boğazlar Sorunu, Dış borçların ödenme şekli, Nüfus mübadelesi, Yabancı okullar

SANAT VE EDEBİYAT ESERLERİNDE KURTULUŞ SAVAŞI

KURTULUŞ SAVAŞI'NI ANLATAN EDEBİ ESERLER

Nutuk: Mustafa Kemal tarafından kaleme alınmış olan eserde M. Kemal, Kurtuluş Savaşı'nı anlatmaktadır.

Ateşten Gömlek: Halide Edip Adıvar tarafından yazılan, edebiyatımızda Kurtuluş Savaşı üzerine romanların ilkidir. İzmir'in işgali sırasında kocası ve çocuğu düşman askerleri tarafından öldürülen Ayşe'nin hayatını anlatan romandır.

Ankara: Cumhuriyetimizin başkenti Ankara'yı anlatan Yakup Kadri'nin "Ankara" adlı romanı, üç ayrı dönemi ve bu dönemlerin Ankara hayatını yansıtmaya yönüyle ilginç ve okunmaya değer bir eserdir. Romanın başkahramanı Selma Hanımın hayatı, evlilikleri ve insanî ilişkileri ile birlikte Ankara'nın üç dönemi canlı tasvir ve olaylarla verilir. Bu dönemler:1. Millî Mücadele'den önceki Ankara (Savaş zenginlerinin, yolsuzlukların ve arayışların belirdiği Ankara)2. Milli Mücadele'deki Ankara (Millî silkinişin ve yeniden toparlanan, zaferi kazanan Ankara)3. Millî Mücadele'den sonraki Ankara (Savaş sıkıntılarının geride kaldığı, modernleşen ve bir o kadar da özünden kopup sosyeteleşen Ankara)

Yaban: 1932 yılında Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU tarafından yazılan romanda Kurtuluş Savaşı yıllarında Anadolu'da köy hayatını yansıtır

4. ÜNİTE

ATATÜRKÇÜLÜK VE ÇAĞDAŞLAŞAN TÜRKİYE

ATATÜRK İLKELERİ

CUMHURİYETÇİLİK

Cumhuriyet, halkın kendi kendisini yönetmesi ve devlet içinde karar verecek en yetkili ve son makam olarak milleti kabul etmektedir. Cumhuriyet rejiminde esas, yöneticilerin seçimle iş başına gelmeleridir. Halkın kendini doğrudan doğruya yönetmesi demek olan demokrasi ise cumhuriyet rejiminin ulaştığı en ideal yönetim biçimidir. Cumhuriyet yönetiminde millet adına karar verme yetkisi doğrudan millet tarafından seçilmiş olan meclise aittir.

Anahtar kelimeler: ulusal (milli) egemenlik, ulusal irade, seçim, çok partili

seçim, seçme seçilme hakkı.

UYARI: Cumhuriyetçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar:

TBMM'nin açılması, 1921 ve 1924 Anayasalarının yapılması, Saltanatın kaldırılması, Cumhuriyetin ilan edilmesi, Siyasal partilerin kurulması, Ordunun siyasetten ayrılması, Kadınlara seçme ve seçilme haklarının verilmesi

MİLLİYETÇİLİK

Ait olduğu milletin varlığını sürdürmesi ve yüceltilmesi için diğer bireylerle birlikte çalışmaya bu çalışmayı ve bilinci diğer kuşaklara da yansıtmaya milliyetçilik denir. Milliyetçiliğin en önemli unsuru millettir. Atatürk'e göre milliyetçilik, kendini aynı milletin üyeleri sayan kişilerin, o milleti yüceltme istekleridir. Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi birleştirici ve bütünleştiricidir. Bu durumu güçlendiren unsurlar, milli eğitim, Misak-ı Milli, dil, tarih, kültür ve gaye birliği, milli kültür, Türklük şuuru ve manevi değerlerdir

Anahtar kelimeler: Ortak vatan, dil ve kader birliği, Ulusal(milli) bilinç, Ulusal(milli) bağımsızlık, ulusal benlik, Milli eğitim, manevi değerler

UYARI: Milliyetçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

Türk Tarih Kurumu açılması, Türk Dil Kurumu açılması, Kabotaj kanunun çıkarılması.

HALKÇILIK

Halkçılık, milletin çıkarına ve yararına bir siyaset izlenmesi, halkın kendi kendini yönetmeye alıştırılmasıdır. Halkçılıkta belli bir grup, kişi ya da sınıf üstünlüğü yoktur. Toplumu oluşturan bütün vatandaşlar ülkesine ve devletine karşı hak ve sorumluluklar açısından eşittir. Herkes devlet imkânlarından eşit olarak yararlanma hakkına sahiptir. Herkes seçme ve seçilme hakkına sahiptir. Kanunlar önünde herkes eşittir.

Anahtar kelimeler: Ayrıcalıkların kaldırılması, eşitlik, dayanışma, sosyal devlet, halkın yönetime katılması, hukuk.

UYARI: Halkçılık İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

Kılık-Kıyafet İnkılâbı, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması, Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi, Soyadı Kanunu'nun Kabul Edilmesi, Kadınlara Siyasi Hakların Verilmesi

DEVLETÇİLİK

Devletçilik ekonomi ile alakalı bir ilkedir. Ekonomik alanda devletin aktif olması ve devletin piyasayı belirlemesidir. Atatürk siyasi bağımsızlığı ekonomik bağımsızlıkla taçlandırmazsak siyasi bağımsızlığın hiçbir anlam ifade etmeyeceğini söylemiştir. Siyasi bağımsız olan Türkiye'nin ekonomik bağımsızlığını da kazanarak tam bağımsız bir ülke olması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Ekonomi, yatırım, kamulaştırma, karma ekonomi, özel sektör ve müteşebbisin (girişimci, yatırımcının) desteklenmesi

UYARI: Devletçilik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

Aşar vergisinin kaldırılması, Tarım alanındaki destekleyici çalışmalar, Yabancı işletmelerin satın alınması, Devletçe demiryollarının yapılması, Devletin banka kurması, Devletin bankaları ve kredi kooperatiflerini denetimine alması, Teşvik-i Sanayi Kanunu, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın hazırlanması

LAİKLİK

Laikliği kısaca din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, devletin tüm dinlere eşit mesafede durması . Devlet yönetiminde akılcılık ve bilimselliğin esas alınmasıdır.

Anahtar kelimeler: Din ve vicdan özgürlüğü , akılcılık ve bilimsellik, çağdaşlaşma, pozitif düşünce

UYARI: Laiklik İlkesi Doğrultusunda Yapılan İnkılaplar

Saltanatın Kaldırılması, Halifeliğin Kaldırılması, Tevhid-i Tedrisat Kanununun Kabul Edilmesi, Şer'iyye ve Evkaf Vekâletinin Kaldırılması, Tekke ve Zaviyelerin Kapatılması, Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi, "Devletin dini İslam'dır." Maddesinin Anayasadan Çıkarılması, 1937'de Laiklik İlkesi'nin Anayasada Yer Alması

İNKILAPÇILIK

İnkılapçılık ilkesi tüm ilkelerin çatısıdır diyebiliriz. Eğer bir soruda herhangi bir inkılap verilmeyip sadece değişimden, dinamizmden, yenilikten bahsederse arayacağımız ilke inkılapçılıktır.

Anahtar kelimeler: devrim, yenilik, inkılap, çağdaşlaşma, değişim, dinamik, dinamizm, ilerleme.

UYARI: Diğer ilkelerle ilgili yapılan tüm inkılap ve yenilikler İnkılapçılık ilkesiyle ilgilidir

SIYASAL ALANDA YAŞANAN GELİŞMELER

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Nedenleri:

- ❖ Saltanatın millet egemenliğine ters düşmesi
- ❖ İtilaf Devletlerinin Lozan'da toplanacak olan barış konferansına İstanbul ve Ankara hükümetlerini birlikte çağırması
- ❖ Bir ülkede iki hükümetin bulunmasının milli menfaatlere ters düşmesi

TBMM 1 Kasım 1922 'de oybirliği ile kabul ettiği bir kanunla saltanata kaldırmıştır. Lozan'a İstanbul hükümeti de çağrılınca M. Kemal Lozan Antlaşması öncesi saltanatla halifeliği ayırarak saltanata kaldırdı. Son padişah Vahdettin 17 Kasım 1922'de ülkeyi terk ederek İngilizlere sığındı. TBMM halife olarak Osmanlı soyundan gelen Abdülmecit Efendi'yi seçti. Ortamın hazır olamaması sebebiyle saltanat kaldırılırken halifelik kaldırılmamıştır.

Sonuçları:

- ❖ 623 yıllık Osmanlı saltanata sona erdi.
- ❖ TBMM ülkenin tek temsilcisi haline geldi.
- ❖ Siyasi güç ile dini güç birbirinden ayrıldı. Laikliğin ilk aşaması gerçekleştirildi.
- ❖ Cumhuriyet'in ilanı için zemin hazırlandı. 5.Demokratikleşme yolunda önemli bir adım atıldı.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLMASI (13 Ekim 1923)

Mustafa Kemal Sivas kongresinden sonra (27 Aralık 1919) temsil heyeti ile Ankara'ya gelmişti. Savaşı buradan yönetti, meclisi burada açtı. Ankara başkent gibi bir konumdaydı. Mustafa Kemal Ankara'nın resmi olarak başkent olmasını istedi. Ankara, askeri ve coğrafi özellikleri de göz önünde bulundurarak 13 Ekim 1923 tarihinde tek maddelik kanun teklifi ile "Türkiye Devleti'nin başkenti Ankara'dır." ifadesi anayasamızda yerini aldı.

CUMHURİYETİN İLANI (29 Ekim 1923)

Nedenleri:

- ❖ Devletin adının olmaması (Yeni Türk Devleti "Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti" adını taşıyordu).
- ❖ Saltanatın kaldırılmasıyla devlet başkanlığı sorununun ortaya çıkması
- ❖ Ülkede hükümet bunalımının yaşanması
- ❖ Yeni Türk Devleti'nin ulusal egemenliği benimsemesi

Mecliste yapılan görüşmeler sonucunda meclise sunulan kanun tasarısı kabul edilerek 29 Ekim 1923 'te yeni Türk Devleti'nin adı 'Türkiye Cumhuriyeti' şeklinde belirlenmiş oldu. Türkiye Cumhuriyetinin ilk cumhurbaşkanı Mustafa Kemal ilk başbakanı İsmet İnönü, ilk meclis başkanı da Fethi Okyar oldu.

Sonuçları:

- ❖ Cumhuriyetin ilanı ile yeni Türk devletinin adı belli oldu (konuldu) ve rejim konusundaki tartışmalar da sona erdi (devletin adı; Türkiye Cumhuriyeti, rejimi; Cumhuriyet).
- ❖ "Meclis hükümeti" yerine "kabine sistemine" geçildi,
- ❖ Devlet başkanlığı sorunu çözüldü. Çünkü devletin yegâne başkanı, cumhurbaşkanı Mustafa Kemal oldu.
- ❖ Milli egemenlik yolunda önemli bir aşama kaydedildi.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

Nedenleri:

- ❖ Halifeliğin milli egemenlik anlayışı ile bağdaşmaması
- ❖ Türkiye'nin çağdaş ve laik bir yapıya kavuşması için yapılacak yeniliklerin önünde halifeliğin engel oluşturması
- ❖ Abdülmecit Efendi'nin yetkilerini aşarak devlet başkanı gibi davranması
- ❖ Halifeliğin, eski rejim taraftarlarının sığınacağı merkez haline gelmesi
- ❖ Bazı TBMM üyelerinin halifeyi meclisin üzerindeymiş gibi görmeleri

1 Kasım 1922'de saltanat ve halifelik birbirinden ayrılarak saltanat kaldırıldı ve halifeliğin yetkileri dinî konularla sınırlandırıldı. Sultan Vahdettin'in ülkeden ayrılmasından sonra Osmanlı sülâlesinden Abdülmecit Efendi, TBMM tarafından halife seçildi. Abdülmecit Efendi kendisini devlet başkanı gibi görmeye başladı. Bu sebeplerden dolayı 3 Mart 1924'te TBMM'de kabul edilen bir kanunla halifelik kaldırıldı. Şeriye ve Evkaf Vekaleti (Şariat İşleri ve Vakıflar başkanlığı) kaldırılarak yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kuruldu.

Sonuçları

- ❖ Laikliğe geçişin en önemli aşaması gerçekleştirildi.
- ❖ Saltanatın bir uzantısı olarak görülen halifeliğin kaldırılması devlet merkezindeki iki başlılığın ortadan kaldırılmasını sağladı.
- ❖ İnkılapların gerçekleştirilmesi için elverişli bir ortam hazırlandı.
- ❖ Millî egemenlik anlayışı pekiştirildi.

1924 ANAYASASI'NIN KABULÜ (20 Nisan 1924)

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra hazırlanmıştır. 1924 Anayasası'nda ulusal hakimiyet, TBMM'nin üstünlüğü, tek meclis ve "Güçler ayrılığı ilkesi", Cumhurbaşkanı'nın TBMM'den ve 4 yıl için seçilebileceği, üst üste aynı kişinin Cumhurbaşkanı seçilebileceği, yargı hakkının bağımsız mahkemelerde olduğu, Cumhuriyet rejiminin değişmezliği ve Danıştay'ın kurulması gibi maddeler vardı. 1924 Anayasası'nda da 1960 yılına kadar düzenlemeler olmuştur.

HUKUK ALANINDA YAŞANAN GELİŞMELER

MEDENİ KANUNUN KABULÜ (17 Şubat 1926):

Evlenme, boşanma, miras ve aile hukuku ile ilgili kanunlar medeni hukuk kapsamındadır.

Avrupa devletlerinde modern hukuk kuralları uygulanırken Osmanlı Devleti'nde Tanzimat döneminde dini kurallara dayalı "Mecelle" adı verilen kanun hazırlanmıştı. Mecelle ihtiyaçlara cevap veremediği için 1926 yılında Türk milletinin örf ve hukukuna en yakın olan ve Avrupa'daki en yeni medeni kanun olan İsviçre Medeni Kanunundan alınarak hazırlandı.

Medeni Kanun'un Getirdiği Yenilikler

- ❖ Aile hukukunda kadın-erkek eşitliği sağlandı.
- ❖ Resmi nikah ve tek kadınla evlilik esası kabul edildi.
- ❖ Kadına da boşanma hakkı verildi.
- ❖ Mirasta kadın erkek eşitliği sağlandı.
- ❖ Mahkemelerdeki şahitlikte kadın erkek eşitliği getirildi.
- ❖ Kadınlara istediği mesleğe girebilme hakkı tanındı.
- ❖ Boşanma durumunda çocukların hakları güvence altına alındı.

Hukuk alanında diğer yenilikler: - **Türk Ceza Kanunu:** İtalya'dan alınıp hazırlanmıştır. **Borçlar Kanunu:** İsviçre'den alındı. **Türk Ticaret Kanunu:** Almanya'dan alındı.

EĞİTİM VE KÜLTÜR ALANINDA YAŞANAN GELİŞMELER

TEVHİD-İ TEDRİSAT (ÖĞRETİM BİRLİĞİ) KANUNU (3 Mart 1924):

Osmanlılarda en önemli eğitim kurumları medreselerdi. Osmanlı devletinin yenileme ve çöküş dönemlerinde diğer kurumlar gibi medreseler de bozulmuştu. Tanzimat'tan itibaren batı tarzında eğitim veren modern okullar açılmıştı. Aynı zamanda devlet kontrolü dışında eğitim yapan azınlık ve yabancı ülkelerin okulları da bulunmaktaydı. Bu nedenle Osmanlı'da eğitimde birlik yoktu, kültürel anlamda ikilik vardı.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile;

- ❖ Medreseler kapatıldı, laikliğin gerçekleştirilmesinde önemli bir adım atıldı (laik bir eğitim benimsendi).
- ❖ Milli Eğitim Bakanlığı kuruldu. Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün okullar Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlandı.
- ❖ İlköğretim kız ve erkek çocuklara zorunlu hale getirildi.
- ❖ Azınlık ve yabancı okulların dini ve siyasi amaçlarla öğretim yapmaları önendi.

HARF İNKILABI ve MİLLET MEKTEPLERİNİN AÇILMASI (1 Kasım 1928)

Türkler İslam'ı kabul edince eski alfabelerini bırakıp Arap harflerini kullanmaya başladılar. Arapça okuması ve yazması zor bir dildi. Türk insanına uymuyordu. Eski Osmanlıcanın okumadaki güçlükleri, okuryazar oranını düşürmüştü. Mustafa Kemal okuma yazmanın yaygınlaştırılması ve çağdaşlaşma için Latin alfabesinin kullanılmasını istiyordu. Bu nedenle 1 Kasım 1928'de Latin alfabesi kabul edildi. Yeni Türk alfabesini tanıtmak ve okuma yazmayı yaygınlaştırmak amacıyla millet mektepleri açıldı. Mustafa Kemal başöğretmen seçildi.

TÜRK TARİH KURUMU'NUN KURULMASI (15 Haziran 1931)

Milli tarihçilik anlayışına ihtiyaç duyulması, Türkiye ile ilgili haksız iddiaların çürütülmesi, Türk Tarihi'nin köklü geçmişini araştırmak ve Türklere yönlendirilen ön yargıların silinmesi amacıyla 15 Haziran 1931'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kuruldu. Kurumun adı 1935'te Türk Tarih Kurumu olarak değişmiştir.

TÜRK DİL KURUMU'NUN KURULMASI (12 Temmuz 1932)

Mustafa Kemal Atatürk, birinci Türk Tarih Kurultayı'nda Türk Tarihi gibi Türk Dilinin de bilimsel yollarla araştırılması için 12 Temmuz 1932'de Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'ni kurdurmuştur. Bu kuruluşun adı daha sonra Türk Dili Araştırma Kurumu adını aldıysa da, bu isim bir süre sonra tekrar değiştirilmiş ve son olarak Türk Dil Kurumu adını almıştır.

DİL TARİH ve COĞRAFYA FAKÜLTESİ'NİN AÇILMASI (22 Haziran 1935)

Ulusal bilincin gelişebilmesi ve özgür düşünceli gençlerin yetişebilmesi için Türk Dilinin, Türk Kültürünün ve Türk Tarihinin derinliğine araştırılması için 1935'de Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesi kurulmuştur. Arkeoloji, Prehistorya, Antropoloji, Hititoloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Sümeroloji, Etnoloji ve Hindoloji fakülteadaki bölümlerdendir.

ÜNİVERSİTE REFORMU

Osmanlı zamanında kurulan Darülfünun (İstanbul Üniversitesi) çağın gereklerine uygulanması için Mustafa Kemal İsviçreli bilim adamı Malche'den rapor istemiş. 1 Kasım 1933'te Mecliste üniversite reformlarını açıklamış bu doğrultuda Darülfünun yerine modern eğitime uygun olan İstanbul Üniversitesi açılmıştır. Tıp, hukuk, fen ve edebiyat fakültesi ve sekiz enstitüden oluştu. Dışarıdan getirilen öğretim üyeleri ile de modern ve bilimsel eğitim başlatıldı. İstanbul Üniversitesi kendinden sonra açılacak üniversiteler örnek oldu.

SANAT ve SPOR

Atatürk sanat ve spora çok büyük önem vermiştir. **“Hepiniz milletvekili olabilirsiniz, Bakan olabilirsiniz; hatta Cumhurbaşkanı olabilirsiniz, fakat sanatkâr olamazsınız.”** Sözü ile sanata verdiği önemi vurgulamış. Ülkemizde müzik resim heykel gibi sanat dallarının gelişmesi için elinden gelen çabayı göstermiş. Güzel sanatlarla ilgili okullar açılmasını sağlamıştır.

“Spor, yalnız beden kabiliyetinin bir üstünlüğü sayılmaz. İdrak ve ahlak da bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler, zekâ kavrayışı yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklısını severim.” Diyerek spora verdiği önem ve sporcunun nasıl olması gerektiğini vurgulamıştır.

TOPLUMSAL ALANDA YAŞANAN GELİŞMELER

ŞAPKA (25 Kasım 1925) ve KILIK KIYAFET KANUNU (3 Aralık 1934)

Mustafa Kemal, Türk insanının çağdaş bir görünüm kazanması ve giyimde birliğin sağlanması için çalışmalar yaptı. Atatürk Kastamonu'ya yaptığı gezide şapkayı tanıttı. 25 Kasım 1925'te de şapka kanunu çıkarıldı.

1934 yılında çıkarılan başka kanunla da din adamlarının, ibadet yerlerinin dışında dini kıyafetle gezmesi yasaklandı. Sadece en büyük din görevlileri kıyafeti ile dolaşabilecekti.

Takvim Saat ve Ölçülerde Değişiklik

Batılı ülkelerle olan ekonomik ve ticari ilişkileri geliştirmek, resmi ilişkileri kolaylaştırmak ve ticari ilişkilerde birlik sağlamak amacıyla bazı düzenlemeler yapıldı. Hicri ve Rumi takvim yerine **Miladi Takvim** kabul edildi (26 Aralık 1925). 1 Ocak 1926'dan itibaren uygulandı. Alaturka saat yerine (güneşin batışına göre ayarlanan) uluslar arası **alafranga saat** sistemi kabul edildi; gün, gece yarısından başlatıldı ve yirmi dört tane saat dilimine ayrıldı. Ağırlık ve uzunluk ölçüleri değiştirildi. Okka, kile ve dirhem yerine **kilogram ve litre**, arşın ve endaze yerine **metre** kabul edildi (26 Mart 1931). 1928 tarihinde kabul edilen bir kanunla uluslar arası **rakamlar** kullanılmaya başlandı. Hafta tatili Cuma gününden **cumartesi öğleden sonra ve pazara** alındı (1935) Bu yeniliklerle iç piyasada alışveriş canlanırken, milletlerarası ticarete büyük kolaylık sağlandı. Ticaret ve ekonomi alanlarında işlemler kolaylaştırıldı.

Tekke ve Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

30 Kasım 1925'te çıkarılan bir kanunla Tekke ve Zaviyeler kapatıldı. Şeyh, derviş, mürit, dede gibi unvanlar da yasaklandı.

SOYADI KANUNU (21 Haziran 1934)

Osmanlı toplumunda soyadı yoktu. Genellikle insanlar lakapları, aile unvanları ve doğduğu yerlere göre anılıyorlardı. Bu durum resmi işlerin (tapu, okul, askerlik, mahkeme, miras gibi) yürütülmesinde büyük zorluklar doğuruyordu. Bu karışıklıkları önlemek, kişilerin birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde kolaylık sağlanması amacıyla 21 Haziran 1934'de Soyadı Kanunu çıkarıldı

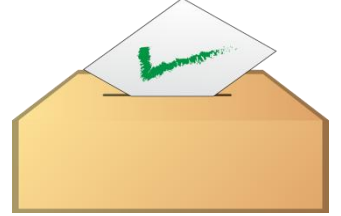
TÜRK KADININA SİYASİ HAKLARIN TANINMASI

1926 yılında Medeni Kanun kabul edilerek Türk kadınına toplum hayatında geniş haklar verilmiştir. Çok geçmeden bunu Türk kadınına siyasi hakların verilmesi izledi.

****3 Nisan 1930 tarihinde kabul edilen bir yasa ile kadınlara **belediye** seçimlerine katılma hakkı tanınmıştır.**

****26 Ekim 1933 tarihinde kabul edilen bir yasa ile Türk kadınına **muhtarlık** ve ihtiyar heyeti üyeliği için seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.**

****5 Aralık 1934 tarihinde kabul edilen bir başka yasa ile kadınlara **milletvekili** seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.**

EKONOMİ ALANINDA YAŞANAN GELİŞMELER

İZMİR (TÜRKİYE) İKTİSAT KONGRESİ (17 Şubat 1923)

Ülke ekonomisinin durumu Kurtuluş savaşında iyice bozulmuştu. Elde edilen askeri ve siyasi başarının bir benzeri ekonomik alanda da sağlanması şarttı. Yeni Türk Devleti'nin ekonomiyi güçlendirmek, ekonomide izleyeceği yolu araştırmak, kalkınma hedeflerini belirlemek ve milli ekonominin kurulmasıyla ilgili esasları belirlemek amacıyla 17 Şubat 1923'de İzmir İktisat Kongresi toplandı. Bu kongreye çiftçi, tüccar, esnaf, sanayici ve işçi kesimlerinden toplam 1135 temsilci katıldı. Burada Misak-ı İktisadi (ekonomik ant) kabul edildi.

Kongrede alınan kararlar:

- ❖ Hammaddesi yurt içinde yetişen veya yetiştirilebilen sanayi dallarının kurulmalı, yabancı tekellerden kaçınılmalıdır.
- ❖ Sanayi özendirilmeli ve ulusal bankalar kurulmalıdır.
- ❖ Küçük işletmelerden büyük işletme ve fabrikalara geçilmelidir.
- ❖ Özel teşebbüse (çiftçilere) kredi sağlayan bir devlet bankası kurulmalıdır (devlet özel girişimciyi destekleyecek).
- ❖ Devlet ekonomik görevleri üstlenmelidir (Devletçilik ilkesi benimsenmiştir)
- ❖ Sanayinin her alanda geliştirilmelidir
- ❖ Milli sanayi kurulmalı ve ihracat teşvik edilmelidir.
- ❖ Yerli malı ve yerli sanayi teşvik edilmelidir.

TARIM ALANINDAKİ GELİŞMELER

Tarım milli ekonominin temeli kabul ediliyordu. Bu alanda gelişme sağlamak için köylünün durumunu iyileştirmek gerekiyordu. Bu amaçla yeni kurulan devlet şu tedbirleri aldı.

- ❖ Aşar vergisi kaldırılarak köylünün ekonomik bakımdan rahatlaması sağlandı (1925).
- ❖ 1923 yılında çiftçilere yardımcı olmak ve tarımı desteklemek için çiftçilere kredi imkânı sağlandı.
- ❖ Üretimi artırmak amacıyla tohum ıslah çalışmaları yapıldı.
- ❖ Tohum ıslah istasyonları kurularak örnek çiftlikler açıldı (köylünün iyi tohum ihtiyacı karşılanmaya çalışıldı).
- ❖ Tarım Kredi Kooperatifleri kuruldu.
- ❖ Köylüye toprak mülkiyeti hakkı tanındı.

SANAYİ, MADEN ve TİCARET ve DENİZCİLİK ALANINDAKİ GELİŞMELER

Sanayi ve diğer üretim alanlarında dışa bağımlılığı azaltmak için çeşitli alanlarda kurum ve kuruluşlar açıldı. Bu alanda yaşanan başlıca gelişmeler şunlardır

- ❖ 1925 yılında ‘**Sanayi ve Maadin Bankası**’ kuruldu
- ❖ 1927 yılında ‘**Teşvik-i sanayi Kanunu**’ çıkarıldı
- ❖ 1933 I.Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlandı.
- ❖ **Sümerbank** kuruldu. 1939 **Karabük Demir Çelik Fabrikası** kuruldu.
- ❖ Yer altı zenginliklerini ortaya çıkarmak amacıyla **Maden Tetkik Arama (MTA)** kuruldu (1935).
- ❖ Çıkarılan madenlerin işletilmesi için **Etibank** kuruldu.
- ❖ Dış bağımlılıktan kurtulmak için üç siyah (kömür, demir, akaryakıt) ve üç beyaz (un, şeker, pamuk) üretimine geçildi.
- ❖ 24 Temmuz 1923 tarihinde Kapitülasyonlar kaldırıldı.
- ❖ 1924 tarihinde **İş Bankası** kuruldu
- ❖ **Kabotaj Kanunu** çıkarıldı (1 Temmuz 1926-Türk sularında ticaret hakkının Türklere geçmesi)

SAĞLIK ALANINDA YAŞANAN GELİŞMELER

Milli Mücadelen çıkan halkın sağlık sorunlarını çözmek için 1892’de kurulmuş aşı evleri kaldırılarak Hıfzısıhha enstitüsü kuruldu. İlk Hıfzısıhha enstitüsüne Sağlık Bakanı Refik Saydam’ın adı verildi. O dönemde nüfusu fazla olan şehirlerde Numune Hastaneleri açıldı.

Verem o önemde yaygın bir hastalıktı. Bu amaçla: 1923’te İzmir Veremle Mücadele Cemiyeti; 15 ağustos 1924’te İstanbul’da Sanatoryum; 1925’te Veremle mücadele için ilk Dispanser; 1927’de İstanbul Veremle Mücadele Cemiyeti; 1930’da “Umumi Hıfzısıhha Kanunu” çıkarıldı. Umumi Hıfzısıhha Kanunu ile veremlilerin ihbar edilmesi ve önlem alınması ile ilgili kanundur. Behçet hastalığını ilk kez 1937 yılında Hulusi Behçet tanımladığı için hatalık onun adıyla anılır. Kurulan diğer kurumlar: Kızılay, Yeşilay, Verem Savaş Dernekleri, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi sosyal kuruluşlar kuruldu.

BİR DEVRİN ANALİZİ NUTUK

Atatürk, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın 15 - 20 Ekim 1927 tarihleri arasında gerçekleştirdiği ikinci büyük kongresinde Millî Mücadele’yi ve Cumhuriyetin kuruluşunu anlatan uzun bir konuşma yaptı. Bu konuşma Nutuk adı altında kitaplaştırıldı.

Atatürk, Nutuk’ta 1919 ve 1927 yılları arasındaki olayları belgelere dayalı olarak yazıp Türk tarihi için önemli bir kaynak oluşturdu. Nutuk, “19 Mayıs 1919’da Samsun’a çıktım.” cümlesiyle başlar, Atatürk’ün Türk Gençliğine Hitabesi ile son bulur. Nutuk, ülkemizde defalarca kitap olarak basıldığı gibi birçok yabancı dile de çevrildi. Atatürk; Nutuk adlı eseriyle, başarılı bir komutan, deha bir lider olmasının yanında aynı zamanda iyi bir edebiyatçı ve hatip olduğunu da ortaya koymuştur.

ATATÜRK İLKE VE İNKILAPLARINI OLUŞTURAN TEMEL ESASLAR

Milli Tarih Bilinci ve Milli Dil

Tarihi olmayan millet köksüz bir ağaca benzer, güçlü bir rüzgar karşısında yıkılır gider. Türk tarihinin, uygarlığın en eski çağlarına kadar uzanması her Türk için onur ve gurur kaynağıdır. Atatürk, tarihte büyük devletler kurmuş, dünya medeniyetine önemli katkılarda bulunmuş Türk milletinin, geçmişten aldığı güçle, çağdaşlaşma yolunda bütün gücünü ortaya koyacağına inanmıştır.

Milli dil, milli birliğin başta gelen unsurlarından biridir. Bu nedenle, milli dilimiz olan Türkçeyi koruyarak, çağın gereklerini karşılayacak şekilde gelişmesine yardımcı olmalıyız. Atatürk bu konu ile ilgili olarak "... Türk milletindenim diyen insanlar her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır..." demiştir.

Bağımsızlık ve Özgürlük

Tarih boyunca kendi vatanında bağımsız yaşamış olan Türk milleti, başkalarının egemenliği altında yaşamaktansa ölmeyi yeğlemiştir.

Atatürk, "**Biz, milli sınırlarımız içinde özgür ve bağımsız yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz.**" diyerek bağımsız ve özgür yaşamaya verdiği önemi göstermiştir.

Özgürlük ve bağımsızlık benim karakterimdir...

Mustafa Kemal Atatürk

Vatan ve Millet Sevgisi

Atatürkçülüğün en önemli unsurlarından biri de vatan ve millet sevgisidir. Atatürk'ün, "**Yurt toprağı! Her şey sana feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz.**" ve "**Ne mutlu Türk'üm diyene!**" sözleri vatanına ve milletine karşı beslediği hayranlık ve şükran duygularını ifade etmektedir.

Türk Milletini Çağdaş Uygarlık Düzeyinin Üzerine Çıkarma Hedefi

Atatürk'ün önderliğinde gerçekleştirilen inkılapların büyük bir kısmı çağdaşlaşma ve Batılılaşma hedefini taşımıştır. Bu doğrultuda Türk milleti de çağdaş uygarlık düzeyini yakalamayı hatta daha ileriye gitmeyi hedeflemiştir.

Egemenliğin Millete Ait Olması

Atatürk henüz daha Kurtuluş Savaşı'nın başında alınan, "**Milli kuvvetleri etkili, milli iradeyi hakim kılmak esastır.**" kararı ile egemenliğin millete ait olduğunu vurgulamıştır. TBMM'nin Açılması, Saltanatın Kaldırılması ve Cumhuriyetin İlanı gibi inkılaplarla egemenlik hakkı kesin olarak millete verilmiştir.

Milli Birlik ve Beraberlik, Ülke Bütünlüğü

Milli birlik ve beraberlik, milletçe birliği, bir arada yaşamayı ifade eder. Böylece milletin sevgi ve saygı ile birbirine bağlanmasını, ortak ideallere yönelik olarak varlığını devam ettirmesini sağlar. Milli birlik ve beraberlik aynı zamanda ülke bütünlüğünün korunmasını gerektirir. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı, Türk milletinin birlik ve beraberlik içinde yaşamasını, hiçbir bölücü unsura yer vermemesini gerektirir.

Milli Kültürün Geliştirilmesi

Yabancı kültürlerin benimsenmesi milli varlığımızı tehlikeye düşürür, çağdaş uygarlık düzeyini yakalamamızı engeller. Atatürk, Batı'nın tekniğinden ve biliminden yararlanırken milli kültürümüzü de korumamız gerektiğini belirtmiştir.

5. ÜNİTE

DEMOKRATİKLEŞME ÇABALARI

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Demokrasilerin düzgün işleyebilmesi için birden fazla partiye gerek vardır. Mustafa Kemal bu nedenle çoklu parti için çalışmaların başlanmasını istiyordu. Ancak bu dönemde kurulan partiler çeşitli nedenlerden dolayı kapatıldı. Bu yüzden Mustafa Kemal döneminde çok partili hayata giriş denemeleri başarısız oldu.

Cumhuriyet Halk Fırkası

Mustafa Kemal meclis çatısı altında bütün grupları birleştirmeyi denedi. Bunu başaramayınca kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla birlikte "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-yı hukuk" grubunu kurdu. Bu grup daha sonra Atatürk'ün emriyle Halk fırkası adını aldı. (9 Eylül 1923). Cumhuriyetin ilanından sonra ise ismi değiştirilerek Cumhuriyet Halk partisi oldu. Böylece cumhuriyet tarihinin ilk siyasi partisi kurulmuş oldu.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası

Bu parti, kurtuluş savaşında Atatürk'le aynı saflarda bulunmuş olan bir grup sivil ve asker tarafından kuruldu. Bu kişiler Kazım Karabekir (partinin başkanı) Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Adnan Adıvar'dı. Atatürk yeni kurulan partiyi olumlu karşıladı. Çünkü demokrasilerde çok parti olmalıydı. Aynı zamanda hükümetin denetlenmesi için de muhalefet partilerinin bulunması gerekliydi. Demokrasinin yerleşmesi için bu gerekliydi.

- Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci siyasi, ilk muhalefet partisidir.
- Ekonomide liberalizmi (serbest ekonomi) savunmuştur.
- Parti Programında 'dini inançlara ve fikirlere saygılı' olduğunun vurgulanması inkılâp karşıtlarının partide yer almasına neden olmuştur.

Kısa zamanda amacından sapan parti, aynı zamanda inkılâpları benimsemeyen kişilerin sığınabileceği bir yer durumuna geldi. Doğuda çıkan Şeyh Said ayaklanmasında, partinin bazı yöneticilerinin de rolü olduğu gerekçesiyle, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı (3 Haziran 1925).

Serbest Cumhuriyet Fırkası

1929 yılında, Dünyada büyük bir ekonomik kriz yaşandı. Ülkemiz de bundan etkilendi. Hükümetin ekonomik programı bazı milletvekilleri tarafından eleştirildi. Mustafa Kemal "yeni bir parti kurulursa hükümet daha iyi denetlenebilir" diyordu. Bu amaçla yakın arkadaşı Fethi Okyar'a yeni bir parti kurmasını istedi. Böylece Türkiye'nin üçüncü partisi olan Serbest Cumhuriyet Fırkası Fethi Okyar'ın başkanlığında kuruldu. (12 Ağustos 1930)

- Demokrasinin gereği olarak kurulan bu parti kısa sürede laikliğe karşı olanların toplandığı bir parti haline geldi.
- Fethi Bey, partinin devlet için tehlikeli olmaya başlaması üzerine partiyi kapatmak zorunda kaldı. (17 Kasım 1930)

MUSTAFA KEMAL'E SUİKAST GİRİŞİMİ

Şeyh Sait ayaklanmasının bastırılması ve Terakkiperver Cumhuriyet fırkasının kapatılmasından sonra Cumhuriyete karşı olanlar Mustafa Kemal'e bir suikast düzenlemeye karar verdiler. Suikast planını Mustafa Kemal Paşanın İzmir'e geleceği gün gerçekleştireceklerdi.

Bu plan Mustafa Kemal'in İzmir'e yapacağı gezinin bir gün gecikmesi üzerine suikastçıları kaçırarak kayıkçının itirafı ile ortaya çıktı. Suikastçılar silahlarıyla birlikte yakalandılar ve istiklal mahkemesinde gerekli cezaya çarptırıldılar.

Mustafa Kemal suikast girişimi sonrasında: “Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacak, fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır.” demiştir.

CUMHURİYETE YÖNELİK TEHDİTLER

ŞEYH SAİD İSYANI

Sebepleri:

- ❖ İngiltere'nin, o sıralarda görüşülen Musul meselesini kendi çıkarları doğrultusunda çözebilmek için bölge halkını kışkırtması ve ayaklanmaları desteklemesi
- ❖ Hilafet ve saltanat yanlılarının Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'ndan cesaret alması
- ❖ Hilafet ve saltanat yanlılarının eski rejimi geri getirmek istemesi

Alınan Önlemler:

- ❖ Bölgesel seferberlik ilan edildi (Doğu ve Güneydoğu'da).
- ❖ Takrir-i Sükûn (Huzuru Sağlama) Yasası çıkarıldı (4 Mart 1925). Bu kanun 1929 yılına kadar yürürlükte kaldı.
- ❖ İstiklal Mahkemeleri kuruldu, suçlular cezalandırıldı.

Sonuçları:

- ❖ Ayaklanma bastırıldı, ancak Türk ordusu yıprandı.
- ❖ Ayaklanmada rolü olduğu gerekçesiyle Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatıldı
- ❖ Ayaklanma nedeniyle Musul sorunuyla yeterince ilgilenilememiş ve Irak İngiltere'ye verilmiş (1926-Ankara Ant.)
- ❖ Türkiye'de çok partili hayata geçiş için yapılan ilk deneme başarısızlıkla sonuçlanmıştır.
- ❖ Şeyh Sait İsyanı, Türkiye'de çok partili hayata geçiş için ortamın uygun olmadığını ve henüz demokrasinin tam anlamıyla uygulanamadığını göstermiştir.

Şeyh Sait ayaklanması cumhuriyete ve inkılaplara karşı yapılmış ilk büyük isyandır.

KUBİLAY (MENEMEN) OLAYI

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulmasından cesaret alan bazı rejim düşmanları inkılaplara karşı tepki göstermeye başladı. Derviş Mehmet adında bir kişi Menemen'de ayaklandı. Halkı etrafına topladı. Bu ayaklanmayı askerleriyle bastırmaya çalışan Asteğmen Kubilay isyancılar tarafından öldürüldü, ilçede sıkıyönetim uygulanarak isyancılar yakalandı ve gerekli cezaya çarptırıldılar

Sonuçları

Bu olayla çok partili hayata geçişin Türkiye'de henüz gerçekleştirilemeyeceği anlaşıldı. (Ancak 1946 yılında çok partili hayata geçilebildi.)

6. ÜNİTE

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ TEMEL İLKELERİ

Tam Bağımsızlık: Bir ülkenin tam bağımsız olabilmesi için siyasi, askerî, ekonomik vb. alanlarda kendi iradesiyle ve

kendi menfaatlerine göre hareket edebilmesi gerekir. Millî Mücadele yıllarında “tam bağımsızlık” ilkesiyle hareket eden milletimiz, başka bir milletin mandası altına girmeyi reddetmiş ve bağımsızlığa olan inancını “Ya istiklal ya ölüm” parolasıyla dile getirmiştir. Lozan Antlaşması Türkiye’nin sadece siyasi değil ekonomik bağımsızlığına da katkı sunmuştur. Bu antlaşma ile kapitülasyonlar ve Düyyûn-u Umûmiye Teşkilatı kaldırılarak Türkiye’nin ekonomik açıdan da bağımsızlığı sağlanmıştır.

Gerçekçilik: Atatürk, dış politikada gerçekleşmeyecek hayaller peşinde koşmak yerine gerçekçi olmanın ve mevcut şartların gereklerine göre hareket etmenin önemine inanmıştır.

Akılcılık: Geçmişin sorunlarına saplanıp kalmak yerine mevcut şartları değerlendirerek geleceğe yönelik kararlar almaktır. Değişen şartları iyi analiz etmek ve bu şartlar altında en doğru adım atmayı gerektirir. Atatürk, dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmiş ve bu gelişmelerden yararlanıp Türkiye lehine adımlar atmıştır. Dış politikadaki gelişmeleri iyi takip eden Atatürk, izlediği akılcı politika sonucu Hatay’ın Türkiye’ye katılmasını sağlamıştır.

Mütekabiliyet (Karşılıklılık): Türkiye dış politikada barışçıl yöntemler takip etmiş, devletler arasında iş birliğinin gelişmesine önem vermiştir. Türkiye kendisine dostça yaklaşan ülkelerle iyi ilişkiler geliştirmiş ancak düşmanca tavır sergileyen ülkelere gerekli karşılığı vermekten çekinmemiştir.

Millî Menfaatleri Esas Alma: Devletler arası ilişkilerde sürekli dostluklar olmadığı gibi sürekli düşmanlıklar da yoktur. Ülke menfaatlerinin gerektirdiği şekilde hareket etmek, Atatürk’ün dış politikadaki temel ilkelerinden biri olmuştur.

Barış: “Millet hayatı tehlikeye uğramadıkça harp bir cinayettir.” diyen Atatürk’ün sözüne uygun olarak Türkiye

yayılmacı bir politika takip etmemiş, devletler arasındaki sorunların diplomasi ile çözülmesinden yana olmuştur. Uluslararası ilişkilerde, tarihî dostluk ve düşmanlık yerine, değişen şartlar ve karşılıklı yarar ilişkileri esas alınarak birçok ülkeyle dostluklar kurulmuştur.

Türk ve Dünya Kamuoyunu Dikkate Alma: Atatürk, halkın desteğini almayan hiçbir politikanın başarılı olamayacağına inanmıştır. Atatürk’ün takip ettiği politika, gücünü millettten almakta ve millî menfaatlere göre şekillenmektedir. Atatürk; yaptığı yurt gezilerinde halkın beklentilerini görmüş, iç ve dış politikasını kamuoyunun bu beklentilerini dikkate alarak şekillendirmiştir. Atatürk dünyada olup bitenleri de yakından takip etmiş ve dış politikada adım atarken bu gelişmeleri de dikkate almıştır.

DIŞ POLİTİKADA YAŞANAN GELİŞMELER

LOZAN ANTLAŞMASI'NIN TÜRK DIŞ POLİTİKASINA YANSIMALARI

Lozan Barış Antlaşması, Türkiye ile itilaf Devletleri arasında eşit şartlara göre yapılmıştır. Bu antlaşma, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin temelini oluşturmuştur. Böylece Türkiye, dünya devletleriyle yeni bir siyasi ve hukuki düzen kurmuştur. Bu düzen, siyasi yönüyle günümüzde de devam etmektedir.

Lozan Barış Antlaşması'nın ardından stratejik önemi artan Türkiye sağlam temellere dayalı bir dış politika izlemeye başlamıştır. Bu yeni dönemde **Atatürk'ün söz ve düşünceleri dış politikaya yön vermiştir**. Bu politika, her şeyden önce **ülke sınırlarını korumaya** dayalıdır. **Türkiye, yeni toprak kazanma amacıyla olmamış**, komşularıyla **barışın** korunması için çalışmıştır. Türkiye, uluslararası toplantılar ve ziyaretlerle dünya devletleri ile iyi ilişkiler kurmuştur.

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI'NDA ÇÖZÜMLENEMEYEN MESELELER

- ❖ Yabancı Okullar sorunu (Fransa- İngiltere)
- ❖ Musul Sorunu (İngiltere)
- ❖ Nüfus Mübadelesi (Yunanistan)
- ❖ Boğazlar Sorunu (Boğazlar komisyonu)
- ❖ Hatay Sorunu (Fransa-Suriye)

Yabancı Okullar Sorunu

Avrupalı devletler kapitülasyonlar aracılığıyla Osmanlı Devleti'nde pek çok farklı okullar açmışlar ve çeşitli haklara sahip olmuşlardır. Bu okullar, zamanla Osmanlı Devleti'ne karşı bazı zararlı faaliyetlerde bulunmaya başlamışlardır. Lozan Barış Antlaşması'yla; bu okullarla ilgili tek yetkili kurumun TBMM olmasına karar verilmiş ve bu okulların eğitim sistemini düzenleme yetkisi TBMM'ye verilmiştir. 3 Mart 1924 tarihinde **Tevhidi-Tedrisat Kanunu**'nun çıkarılmasıyla tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Lozan'da

yabancı okulların Türk milli eğitim sistemine bağlanması kararlaştırılmış, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile de bu durum pekiştirilmiştir. Fransa ile papalık yabancı okullarda Türk öğretmenlerin görev yapmasına ve bazı derslerin Türkçe okutulmasına karşı çıktılar. Türkiye, bu sorunun kendi iç meselesi olduğunu bildirdi. Bu okullarda tarih, coğrafya, Türkçe derslerinin Türk öğretmenlerce okutulması, Türk müfettişlerince denetim yapılması kararlaştırıldı.

Irak Sınırı ve Musul Meselesi

Lozan Barış Antlaşması'yla Musul sorunu çözüme kavuşturulamamıştır. Türk Hükümeti, Musul halkının çoğunun Türk olmasından dolayı Musul'un kendisine bırakılmasını istiyordu. İngiltere ise bölgenin zengin petrol yataklarına sahip olması ve ekonomik çıkarları dolayısıyla Musul topraklarını bırakmak istemiyordu. Lozan'da Musul sorununun iki taraf arasında yapılacak karşılıklı görüşmelerle halledilmesine karar verilmişti. İkili görüşmeler sırasında bir çözüm sağlanamamış ve durum Milletler Cemiyetine götürülmüştü. İngiltere'nin uzlaşmaz tutumu üzerine Türkiye,

bölgeye müdahale kararı almış, fakat bu sırada Şeyh Said isyanı'nın çıkması, müdahalenin gerçekleşmesini engellemişti. Sonuç olarak 5 Haziran 1926'da iki ülke arasında Ankara Antlaşması imzalanmış ve Musul sorunu çözülmüştür. Türkiye, Şeyh Said isyanıyla uğraştığı için gerekli askeri müdahalede bulunamadı.

Ankara Antlaşması (1926)

- Türkiye ile İngiltere arasında yapıldı.
- Musul, İngiliz mandasındaki Irak'a verildi.
- Musul'un petrol gelirlerinin % 10'u yirmi beş yılığına Türkiye'ye verildi.
- Türkiye beş yüz bin İngiliz sterlini karşılığı bu hakkından vazgeçti.

Önemi

- ❖ Türk—İngiliz anlaşmazlığı sona erdi.
- ❖ Musul'un kaybıyla Misak-ı Milli'den taviz verildi.
- ❖ Musul'daki Türkleri koruyucu kararlar alınmadı.

Dış Borçlar Sorunu

Fransa ile aramızda sorun oldu. Türkiye'den alacağı en fazla devlet olan Fransa, borçların altın olarak ödenmesini istedi. Türkiye ise borçların kâğıt para olarak ve Fransız frangı şeklinde ödenmesini kabul ettirdi. Türkiye borçların ana parasını 1954'e, faizlerini ise 1984'e kadar ödedi. 1929'da başlayan dünya ekonomik bunalımı Türkiye'nin borçlarını geç ödemesinde etkili oldu.

Nüfus Mübadelesi Sorunu

Nüfus mübadelesi Yunanistan'la aramızda sorun olmuştur. Lozan Antlaşması'na göre İstanbul Rumlarıyla Batı Trakya Türkleri hariç diğer Türk ve Rumların yer değiştirmesi kararlaştırılmıştı. Yunanistan, özellikle İstanbul'da daha çok Rum bulundurmamak istiyordu. Sorun, Milletler Cemiyeti ve Lahey Adalet Divanı'nda da çözümlenemedi Türk-Yunan ilişkilerini bu durum gerginleştirdi. Türkiye ile Yunanistan 10 Haziran 1930'da antlaşma yaptı. İstanbul Rumlarının ve Batı Trakya Türklerinin yerleşme tarihlerine bakılmaksızın yerlerinde kalmaları kabul edildi.

Boğazlar Sorunu ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi

Lozan'da Boğazlar sorunu Türkiye'nin aleyhine çözümlenmiş, tam egemenlik hakkı verilmemişti. Lozan Barış Antlaşması'nda Boğazların yönetiminin Türkiye'nin başkanlığını yapacağı uluslararası komisyona verilmesi ve Boğazların her iki yakasında asker bulundurmaması Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki egemenlik haklarını sınırlandırmaktaydı. 1930'lu yıllarda Almanya'nın hızla silahlanması, İtalya'nın Habeşistan'ı işgali, Japonya'nın Mançurya'ya saldırması karşısında Milletler Cemiyeti hiçbir şey yapamadı. Türkiye'nin isteğı ile İsviçre'nin Montrö şehrinde bir konferans toplandı. Konferansa katılanlar; Türkiye - Yunanistan - İngiltere - Fransa - Sovyet Rusya - Yugoslavya - Japonya. İtalya 1938'de bu sözleşmeyi imzalamıştır. Rusya'nın karşı çıkmasına rağmen İngiltere ve Fransa'nın desteğıyle Türkiye'nin boğazlardaki hâkimiyeti kabul edildi.

Bu sözleşmeye göre

- ❖ Boğazlar komisyonu kaldırılarak yetkileri Türkiye'ye devredildi.
- ❖ Ticaret gemileri serbest geçebilecekti.
- ❖ Boğazların iki yakasındaki askersiz yerlere asker yerleştirilebilecekti.
- ❖ Barış zamanında ticaret gemilerinin geçişine izin verilecek,
- ❖ Savaş gemilerinin geçişine sınırlandırmalar getirilecek,
- ❖ Savaş durumunda Türkiye isterse Boğazları kapatabilecektir.

Önemi:

- Boğazlar kesin olarak Türkiye'nin kontrolüne girdi.
- Türkiye'nin Akdeniz'deki güvenliği artmıştır.
- Boğazlar Sorunu, Misakı Milli'ye uygun bir şekilde çözüme kavuşturulmuştur.

TÜRKİYE’NİN MİLLETLER CEMİYETİ’NE GİRMESİ (18 Temmuz 1932)

Milletler Cemiyeti, I. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası barışın korunması ve iş birliğinin sağlanması için galip devletler tarafından kurulmuştu (1920). Bir müddet sonra büyük devletlerin çıkarlarını koruyan bir kurum hâline gelmişti. Türkiye, Milletler Cemiyeti’nin Musul sorunundaki taraflı tutumu yüzünden cemiyete giriş için acele etmemişti. Ancak 1930’dan sonra Türkiye’nin uluslararası politikada ağırlığını hissettirmesi, barışçı bir politika izlemesi, Batılı devletlerle sorunlarını halletmesi Milletler Cemiyeti’ne üyelik için davet edilmesine yol açmıştır. Cemiyet 6 Temmuz 1932 tarihli genel kurulunda İspanya temsilcisinin teklifi ile Türkiye’yi davete karar verdi. TBMM, 9 Temmuz’da daveti kabul etmiş, 18 Temmuz 1932’de alınan genel kurul kararıyla Milletler Cemiyeti’ne üye olmuştur.

Türkiye Milletler Cemiyeti’ne üyelikle dünya barışına katkıda bulunmayı ve güçlü devletler arasına girerek dış politikada karşılaştığı sorunları çözmek için diplomatik destek sağlamayı hedeflemiştir.

BALKAN ANTANTI (9 Şubat 1934)

Dünya Savaşı’ndan sonra imzalanan antlaşmalar kalıcı bir barış sağlayamamıştır. Avrupa’da devam etmekte olan silahlanma yarışı ve Almanya ile İtalya’nın yayılmacı politikaları Balkanları ve Orta Doğu’yu tehdit etmekteydi. Bu gelişmeler karşısında Milletler Cemiyeti kuruluş amacına uygun olarak devletler arası anlaşmazlıkları çözmede etkisiz kalmıştır. Bu gelişmeler üzerine **Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya** arasında Balkan Antantı imzalanmıştır. Bu antlaşmayla Balkan ülkeleri karşılıklı olarak *sınırlarını* güvence altına almayı ve çıkabilecek tehlikeleri birlikte önlemeyi amaçlamışlardır. Bulgaristan Balkanlardaki emellerinden dolayı ittifaka katılmamıştır. Arnavutluk ise İtalya’dan çekindiği için tarafsız kalmıştır. Türkiye, Balkan Antantı’nı imzalayarak batı sınırını güvence altına almıştır. Dünya Savaşı’nın çıkması üzerine ittifak dağılmıştır.

SADABAT PAKTI (8 Temmuz 1937)

1935 yılında İtalya’nın Habeşistan’a saldırması, Akdeniz ve Ortadoğu güvenliğinin tehlikeye düşmesine neden olmuştur. Bu yüzden Balkan Antantı’na benzer bir antlaşmanın Orta Doğu’da da gerçekleştirilmesi için faaliyetlere başlanmıştır. Türkiye, İran, Irak ve Afganistan arasında Sadabat Pakti imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre üye ülkeler; Karşılıklı olarak birbirlerinin sınırlarına saygılı olmayı, İç işlerine karışmamayı, Ortak çıkarlar doğrultusunda dostluk ve iş birliklerini geliştirmeyi kabul etmiştir. Bu antlaşma ile Türkiye, doğu sınırlarının güvenliğini sağlamış oldu.

Harita 6.1: Balkan Antantı’na katılan ülkeler

Harita 6.2: Sadabat Pakti’na katılan ülkeler

MİSAK-I MİLLÎ'NİN SON ZAFERİ: HATAY

HATAY TÜRKİYE'YE KATILIYOR

Türkiye, Sakarya Savaşı'nın kazanılmasından sonra **Fransa ile 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara Antlaşması'nı imzaladı**. Bu antlaşma ile Hatay, bazı koşullarla Fransa'nın mandası altındaki Suriye'ye bırakıldı. Buna göre: **Fransa, bölgede özel bir yönetim kuracak ve Türk kültürünün gelişmesine engel olmayacaktı**. Lozan Antlaşması'nda da Ankara Antlaşması hükümleri aynen kabul edildi. **Fransa 1936 yılında Suriye'nin bağımsızlığını tanıyınca** Türkiye de Hatay'ın bağımsızlığı için harekete geçti. Konu, Milletler Cemiyetine taşındı. Türkiye'nin bu kararlı tutumunu gören Milletler Cemiyeti, **Hatay'a, iç işlerinde bağımsız, dış işlerinde Suriye'ye bağlı bir statü tanıdı. Ancak Türkiye'nin istediği Hatay'ın tam bağımsızlığıydı**. Avrupa'da savaş

tehlikesinin de büyümesiyle Fransa, Doğu Akdeniz'in güvenliğini düşünerek Hatay meselesi için Türkiye ile görüşmeyi kabul etti. Türkiye ve Fransa arasında 4 Temmuz 1938 tarihinde bir dostluk antlaşması imzalandı. Hatay'ın bağımsızlığı bu iki devletin güvencesi altına alındı; Aynı gün Türk askerleri Hatay'a girdi.

24 Ağustos 1938 tarihinde Hatay'da seçimler tamamlandı. 2 Eylül'de toplanan Hatay Meclisi bağımsız devlet için "Hatay Cumhuriyeti" adını kabul ederek cumhurbaşkanlığına **Tayfur Sökmen 'i seçti. Hatay Millet Meclisi, 23 Haziran 1939 tarihinde Türkiye'ye katılma kararı aldı. 7 Temmuz 1939'da Hatay, Türkiye'nin bir vilayeti haline geldi.**

NOT: Atatürk'ün ölmeden önce uğraştığı en son mesele Hatay meselesidir.

NOT: Atatürk **"Kırk yıllık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz"** diyerek Hatay konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. Hatay'ın Anavatanı katılması Atatürk'ün **ileri görüşlülüğünü** kanıtlar.

7. ÜNİTE

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜ VE SONRASI

ATATÜRK'ÜN ÖLÜMÜNÜN, YURTIÇİ VE YURT DIŞINDAKİ YANKILARI

ATAÜRK'ÜN VEFATI

Atatürk'ün sağlığı, 1937 yılından itibaren bozulmaya başladı. Atatürk, karaciğerindeki rahatsızlığın teşhis edilmesine rağmen yoğun bir tempoyla çalışmaya devam etti. Dinlenmesi gerekirken 1938 yılı Mayıs ayında Hatay davasına destek vermek için, Mersin'e gitti. Bu gezi Atatürk'ün hastalığının artmasına sebep oldu. İstanbul'a döndükten sonra da hastalığı giderek şiddetlendi. Atatürk vasiyetini yazarak kendisine ait İş Bankası hisselerinin gelirinden Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumuna pay tahsis etmiştir.

8 Kasım günü derin bir komaya giren Atatürk, 10 Kasım 1938 Perşembe günü sabah 09.05'te Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Atatürk'ün naaşı 20 Kasım'da Ankara'ya getirildi. Ertesi gün yapılan törenin ardından Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabrine kondu.

Atatürk'ün vefatından sonra, onun ölümsüz kişiliğine yaraşır bir anıtkabir yapılması kararlaştırıldı. Anıtkabir'in yeri için Ankara'nın her tarafından görülebilen Rasattepe bölgesi belirlendi. Türk milletine gömüleceği yer konusunda bir vasiyette bulunmayan Atatürk'ün yıllar önce Rasattepe için söylediği "Bu tepe ne güzel bir anıt yeri" sözü bu seçimde etkili olmuştur.

Anıtkabir'in inşası için 1941 yılında uluslararası bir proje yarışması açıldı. Yarışmaya 49 proje katıldı ve bunlar arasından Emin Onat ile Orhan Arda'nın ortak projesinin uygulanmasına karar verildi.

1944 yılında yapımına başlanan Anıtkabir 1953 yılında tamamlandı. 10 Kasım 1953 tarihinde, Atatürk'ün naaşı, geçici kabri olan Etnografya Müzesi'nden törenle alınarak ebedi istirahatgahı Anıtkabir'e defnedildi.

ATAÜRK'ÜN VEFATI'NIN YURTIÇİ VE YURT DIŞINDAKİ YANSIMALARI

Atatürk'ün vefatı bütün yurttta derin bir üzüntüyle karşılandı. Yurdun üstüne çöken sessizliği dört bir yandan yükselen hıçkırıklar bozuyordu. Gencinden yaşlısına bütün vatandaşlar, Atatürk'e olan saygılarından ve ona duydukları vefadan dolayı cenaze törenine katıldı. Atatürk'ün vefatı 11 Kasım günü neredeyse bütün gazetelerin manşetlerindeydi. Gazeteler, bir yandan vefat haberini duyururken diğer yandan da Türk milletine başsağlığı diliyordu.

Atatürk'ün ölümünden sonra birçok dünya lideri onunla ilgili açıklamalarda bulunmuş ve taziyelerini iletmıştır. Farklı ülkelere ait gazeteler ilk sayfalarında ve köşe yazılarında Atatürk'le ilgili yazılara yer vermiştir. Birçok yazar, makalelerinde ve kitaplarında Atatürk'ten bahsetmiştir. Çıkan yazılarda, onun inkılâpçı kişiliğinden söz edilmiş, özellikle sömürgecilik ve emperyalizme karşı başlatılan savaşların lideri olduğu vurgulanmıştır.

ATATÜRK'ÜN ESERLERİ

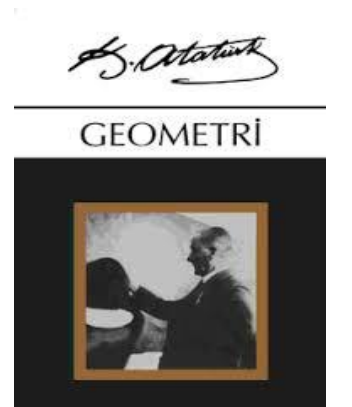
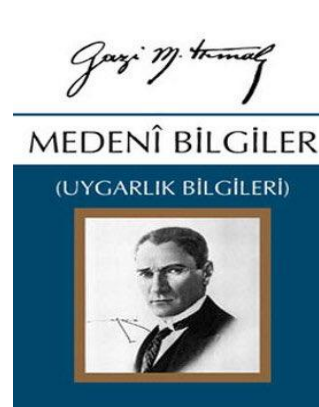
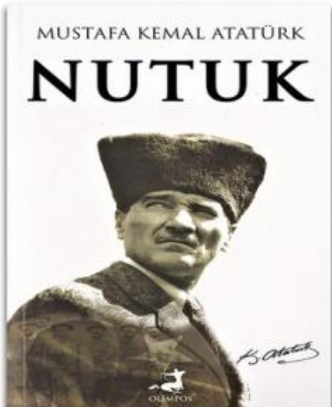
Atatürk, çok yönlü bir insandır. O hem asker hem devlet adamı hem de fikir adamıdır. Okumayı çok seven Atatürk yaşamının her döneminde kitapla bütünleşmiştir. Yerli ve yabancı birçok fikir adamının eserlerini en ince ayrıntısına kadar tahlil ederek okuyan Atatürk, bu sayede çağının fikir dünyasını keşfedebilmiştir. Ama o sadece kitap okumakla kalmamış, kendi fikirlerini ve birikimini insanlara ulaştırabilmek için çeşitli eserler de kaleme almıştır. Daha öğrencilik yıllarında fikirlerini yaymak için el yazısıyla gazete çıkaran Atatürk, askerlik hayatının ilk yıllarından başlamak üzere birçok eser yazmıştır. Atatürk'ün yazdığı başlıca eserler şunlardır.

Nutuk: Yurdumuzun parçalanıp, işgal edildiği günlerden başlayarak, Türk tarihinde bir dönüm noktası olan İstiklal Savaşı'nı, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunu ve inkılâpların yapılışını anlatan Nutuk, siyasi ve milli tarihimizin birinci elden, değerli bir kaynak eseridir. Atatürk'ün kendi kaleminden çıkan bu eser, yine Atatürk tarafından, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 15-20 Ekim 1927 tarihleri arasında Ankara'da toplanan İkinci Kurultayı'nda 36,5 saat süren ve altı günde okunan tarihi bir hitabeye dayandığı için **Nutuk** adını almıştır.

Geometri: Atatürk bu kitabı ölümünden bir buçuk yıl önce III. Türk Dil Kurultayından hemen sonra 1936-1937 yılı kış aylarında Dolmabahçe Sarayı'nda kendi eliyle yazmıştır. Atatürk Arapça ve Farsça terimlerle dolu ders kitaplarının öğrenciler açısından öğrenimi geciktireceğini düşünmüştü.

Atatürk'ün yazdığı diğer önemli eserler ise şunlardır;

- ❖ Medeni Bilgiler
- ❖ Arıburnu Muharebeleri Raporu
- ❖ Atatürk'ün Hatıra Defteri
- ❖ Mustafa Kemal Atatürk'ün Karlasbad Hatıraları
- ❖ Zabıt ve Kumandan ile Hasbıhal
- ❖ Cumalı Ordusu
- ❖ Takımın Muharebe Eğitimi
- ❖ Taktik Meselenin Çözümü ve Emirlerin Yazılmasına İlişkin Öğütler
- ❖ Bölüğün Muharebe Eğitimi
- ❖ Taktik Tatbikat Gezileri

YİNE BİR DÜNYA SAVAŞI

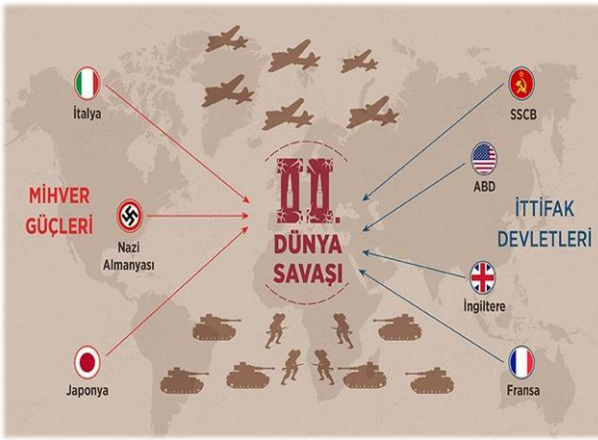
II. DÜNYA SAVAŞI ÖNCESİ ATATÜRK'ÜN TUTUMU

Mustafa Kemal Atatürk, dış politikada "Yurtta barış, dünyada barış!" ilkesini benimsemiştir. Bu politika doğrultusunda Türkiye, cumhuriyetin ilanından sonra çevresindeki ülkelerle dostluk antlaşmaları imzaladı. Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları karşısında Türkiye, Balkan Antantı ve Sadabat Paktı gibi dostluk antlaşmalarını imzaladı.

Atatürk'ün İkinci Dünya Savaşı'nın çıkacağını önceden tahmin ederek gerekli önlemler alması ve barış amaçlı bir politika izlemesi Türkiye'nin bu savaşta doğru kararlar almasını sağlayacaktı.

II. DÜNYA SAVAŞI (1939 - 1945)

II. Dünya Savaşı'nın Nedenleri

- ❖ I.Dünya Savaşından memnun olmayan devletlerin tutumları ve aşırı yayılmacı hareketleri (Almanya İtalya)
- ❖ Almanya'nın ağır şartları olan Versay Altlaşması'nı imzalaması.
- ❖ İtalya'nın I.Dünya Savaşı'nda galip olmasına rağmen istediklerini alamaması
- ❖ Almanya ve İtalya hızla silahlanarak işgallere başlaması.(Almanya'nın Avusturya, Çekoslovakya, Polonya'yı 1938 –1939), (İtalya'nın Habeşistan, Arnavutluk'u işgali.)
- ❖ Almanya ve İtalya'da milliyetçilik akımları (Almanya Nazizm, İtalya Faşizm) üstün Alman ırkı fikri
- ❖ Japonya'nın Asya hâkimiyeti düşüncesi.

Savaşın Gelişimi

1936'da Habeşistan'a saldıran İtalya daha sonra ise Arnavutluk'u ele geçirdi Yunanistan'a saldırmış fakat başarılı olamamıştır. Hitler 1938'de Avusturya'yı Almanya'ya bağladı. Almanlar 1939'da Çekoslovakya'yı işgal etti. Almanya ve Rusya aynı dönemde anlaşıp Polonya'yı işgal edince Fransa ve İngiltere olaya müdahale etti. Daha sonra Almanlar; Danimarka, Norveç, Hollanda ve Fransa'yı işgal etmiş, Balkanlara yönelmiş, Macaristan, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya'yı işgal etmiştir. Böylece; **II. Dünya Savaşı** başladı. Almanların Balkanları tehdit etmesi üzerine Rusya, müttefik grubuna geçti(1941) Japonya ABD'nin deniz üslerine ve Çin'e saldırınca; ABD ve Çin Japonya'ya karşı Müttefik Grubunda savaşa girdi.

Savaşın Sona Ermesi

1942'de rejim değişikliği yaşayan İtalya'da 1944'de müttefiklerin Sicilya'ya asker çıkarmaları ve İtalya'ya geçmeleri üzerine İtalya teslim olmuştur İngiltere tarafında geçti. **İtalyan Mussolini 1943'te halk tarafından öldürüldü.** 1944'te ABD, İngiltere ve Fransa'nın yaptığı Normandiya (Akdeniz) Çıkartması sonucunda Almanya teslim oldu. Ruslar Almanları, Polonya ve Rusya'dan çıkarmıştır. **Adolf Hitler 1945'te intihar etti.** Almanya 1945'te ateşkes istemiştir. ABD'nin Japonya'nın Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atom bombası atması sonucunda Japonya da savaştan çekildi.

II. Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- ❖ Savaşı demokrasiyi savunan devletler kazanmış ve Avrupa'da demokrasi rejimi yaygınlaşmıştır. Demokratik Avrupa devletleriyle birlikte hareket eden Türkiye'de de demokratik hayata geçilmiştir.
- ❖ Sömürgecilik dönemi sona ermeye başlamış ve sömürge altındaki **Hindistan, Mısır, Pakistan, Cezayir, Tunus ve Libya** bağımsızlıklarını kazanmışlardır.
- ❖ Türkiye ile ABD arasındaki ilişkiler gelişmiş, Türkiye Sovyet Rusya'dan uzaklaşarak ABD'ye yakınlaşmıştır.
- ❖ **Almanya** ve **İtalya'nın** işgal ettiği Balkan ve Doğu Avrupa ülkeleri,

Rusya'nın denetiminde yeniden kurulmuştur. Rusya, komünist rejimini bu ülkelere taşımış, ABD ile birlikte dünyanın en büyük iki devleti haline gelmiştir.

- ❖ .Almanya ikiye bölündü. Doğusunda Rusya, batısında ABD, Fransa, İngiltere denetim kurdular
- ❖ (1990'da Almanya Devleti birleşmiştir.).
- ❖ Dünya devletleri iki gruba ayrıldı. Sovyetler Birliği öncülüğünde Varşova Paktı, ABD öncülüğünde Nato kuruldu. (Soğuk Savaş Dönemi)
- ❖ Dünya barışını korumak amacıyla Birleşmiş Milletler kuruldu (1948).
- ❖ İngiltere ve ABD'nin desteğiyle Filistin'de İsrail devleti kuruldu (1948).
- ❖ Devletler arasındaki rekabet savaştan sonra da devam etti.

II. DÜNYA SAVAŞI'NDA TÜRKİYE

Türkiye; savaş esnasında **Adana ve Kahire** Konferanslarında İngiltere ve Rusya tarafından savaşa girmesi yolunda zorlandıysa da, tarafsız kalmayı başardı. Almanya Bulgaristan'a girince; Almanya ile Türkiye arasında 1941'de saldırmazlık antlaşması imzalandı. Savaşın sonuna doğru Türkiye formalite olarak girdi. 4-11 Şubat 1945'te ABD, İngiltere ve Sovyet Rusya'nın katıldığı **Yalta Konferansında**, II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulacak olan Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na katılmak için 1 Mart 1945'e kadar Almanya ve Japonya'ya savaş açmak şartı getirildi. Bu gelişme üzerine Türkiye 23 Şubat 1945'te Japonya ve Almanya'ya savaş ilan etti fakat savaşa fiilen girmemiştir. (Türkiye'nin bu tutumunda BM'ye girme ve görüşmelere katılma arzusu vardır.) Türkiye her an savaşa girecekmiş gibi hazırlık yaptığı için **tarım, sanayi ve ekonomi** alanlarında **duraklama dönemi** yaşadı.

Türkiye'de Alınan Önlemler

- Bütün illerde hava saldırısı tehlikesine karşı karartma başlatıldı
- Almanların işgal tehlikesine karşı sivil savunma önlemleri alındı.
- Tahıl stoklarına el konmuş, ekmek, zeytin, şeker gibi ürünler karneyle verilmeye başlandı.
- Buğday unundan pasta ve benzeri ürünlerin yapılması yasaklandı.
- İstanbul'da özel otomobiller ve ticari araçların trafiğe çıkması yasaklandı.
- Savaşın getirdiği ekonomik sıkıntıları aşmak için yeni vergiler getirildi (Varlık Vergisi)
- Tifo ve kolera gibi salgın hastalıkları önlemek için çalışmalar yapıldı
- Askeri harcamalar artırıldı.
- Karadeniz'deki Türk **gemi seferleri** durdurulmuştur.
- Radyo yayınlarında kesinti yapılmıştır.
- Belli bölgelerde gece 23.00'dan sonra sokağa çıkma yasağı getirilmiştir

NOT: Savaşın, savaşa girmeyen ülkeleri de ekonomik ve sosyal yönden olumsuz etkilediğini göstermektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında alınan bu önlemlerle seyahat etme, haber alma ve ekonomi alanındaki hak ve özgürlükler sınırlandırılmıştır.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ

DEMOKRAT PARTİ'NİN KURULMASI

II. Dünya Savaşı nedeniyle basın özgürlüğünün kısıtlanması, enflasyonun artması, polisin yetkilerinin genişletilmesi ve grev yapma hakkının kısıtlanması çok partili hayata geçiş için uygun bir ortam hazırladı. CHP'nin baskıcı politikasından bıkan halk, yeni bir partinin kurulup demokratikleşmeyi beklerken; 7 Haziran 1945'te **Adnan Menderes, Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan** gibi vekiller daha fazla demokrasi isteyen **Dörtlü Takrir** önergesini verdiler. CHP, bu hareketleri desteklemedi ve 21 Eylül 1945'te partiden ihraçlar oldu. 5 Ekim 1945'te **Celal Bayar** partiden istifa etti. Bu kişiler savundukları düşünceleri gerçekleştirmek için 7 Ocak 1946'da **Demokrat Parti**'yi kurdular.

Demokrat Parti Atatürk ilkelerine bağlı kalacağını belirtirken ekonomi de **liberalizmi** (serbest piyasa ekonomisini) benimsemiştir. Demokrat Parti'nin kurulması üzerine, Cumhuriyet Halk Partisi baskıcı politikasından vazgeçerek basın yasası çıkarmış, dernekler yasasını değiştirmiş ve üniversitelere özerklik vermeye başlamıştır.

Demokrat Parti'nin tamamen örgütlenmesine izin vermeden **1946**'da erken seçimlere giden CHP, tüm çabalarına rağmen meclisteki 65 koltuğunu Demokrat Parti'ye kaptırmıştır.

1950 Seçimlerinde gizli oy açık sayım uygulanmış ayrıca CHP bir seçim çevresinde çoğunluğu elde eden siyasi partinin o seçim çevresindeki milletvekillerinin tümünü almasının öngören seçim sistemi olan çoğunlukçu seçim sistemini getirmiştir. Ama çoğunlukçu seçim sistemi CHP'nin işini bozmuş, DP'nin işine gelmiştir. Demokrat Parti 416, Cumhuriyet Halk Partisi 89 milletvekili çıkarmış ve ilk defa CHP iktidarı sona ermiştir.

